

Fragment

nr. 27 | najaar 2025

HET DEPOT

Beeldengalerij

Levensloop

Een wandeling door het leven in beelden

Levensloop

nieuwe thematentoonstelling

5 oktober 2025 - 6 april 2026

Eveline van Duyl

nieuwe solotentoonstelling

1 februari - 14 juni 2026

Wim Lemmens

lopende solotentoonstelling

15 juni 2025 - 25 januari 2026

Beeld voorzijde omslag: **Thijs Kwakernaak** | Landschappen, 2022, populierenhout, 55 cm
Beeld achterzijde omslag: **Eveline van Duyl** | Child's Eye, 2021, hout, acryl, pigment, olie, 53 x 55 x 23 cm

Beeldengalerij Het Depot

HET DEPOT

Beeldengalerij Het Depot beschikt over drie verschillende locaties: de 19de-eeuwse Villa Hinkeloord aan de Generaal Foulkesweg, waar Het Depot in 2004 van start ging, en de gebouwen aan de Arboretumlaan uit de vroege en de late 20ste eeuw: het hoofdgebouw en het gebouw De Peppel.

Alle gebouwen grenzen aan Arboretum De Dreijen, de bomentuin van Het Depot. Stichting Het Depot ondersteunt beeldhouwers van torsen en fragmenten, waarbij de ontplooiingskans van de kunstenaar centraal staat.

FRAGMENT

Fragment verschijnt in het najaar en het voorjaar en biedt voorbeschuwingen en nieuws over de tentoonstellingen en de andere activiteiten van Het Depot.

Gerrit Offringa | Le peau d'Icare, 1992, kunststof/hout/koper, 120 cm

Welkom bij Beeldengalerij Het Depot

De levensloop vormt een onuitputtelijke bron van inspiratie. In steen, hout, brons en meer zoeken beeldhouwers naar vormen die het verloop van een mensenleven vangen: de groeifasen, breekpunten, lagen van herinnering en verandering. Elke lijn draagt sporen van wat eraan voorafging.

In dit nummer verkennen we hoe beeldhouwers hun eigen levenspad en dat van anderen omzetten in tastbare sculpturen. Wat betekent het om een levensloop te verbeelden? En hoe raakt die vorm aan iets universeels? We nodigen u uit om mee te kijken, te voelen en te reflecteren.

Nikki Dekker, getalenteerd schrijver en radio-maker en Volkskrant literair talent van 2023, schreef een fantastische tekst over het thema Levensloop. Deze tekst kunt u verderop in deze Fragment lezen, en zal ook een integraal deel van de tentoonstelling vormen. Ze heeft in haar tekst veel subtiele verwijzingen naar onze beelden verwerkt, herkent u ze allemaal?

Artistiek leider Johan Luijmes neemt u vanaf pagina 8 verder mee door het thema Levensloop.

Vanaf februari volgend jaar kunt u nieuw werk van Eveline van Duyl zien op haar solotentoonstelling. We hebben van haar al een aantal beelden in de collectie, die u vast kent: het zijn opvallende en prikkelende werken van uiteenlopende texturen en materialen.

Voor haar nieuwe tentoonstelling stappen we wat verder af van de tors en zijn er ook volledige figuren en koppen te zien. Het werk van Van Duyl laat zich op verschillende manieren zien, en nodigt ons uit om onbevangen te kijken. In het bijbehorende artikel in deze Fragment licht Van Duyl toe hoe ze zelf het liefst ziet dat haar werk benaderd wordt.

Ook naast de nieuwe tentoonstellingen is deze Fragment weer goed gevuld. Zo hebben we onze nieuwe imker geïnterviewd. De vers geoogste honing zal binnenkort weer in onze winkel verkrijgbaar zijn, en ter gelegenheid daarvan kunt u zich aanmelden voor een honingproeverij in restaurant Linnaeus op 17 oktober.

Onze tuin equipe is de afgelopen maanden verder uitgebreid, zodat we onze arboreta ook gedurende de drukke zomermaanden in topvorm kunnen houden. In dit nummer leest u meer over de mammoetbomen die bij ons te vinden zijn.

En natuurlijk ontbreken de bijzondere bezoekers niet: ter gelegenheid van het thema Levensloop interviewden we dit keer drie generaties samen.

Met warme groet,

Anneloes Dijkman

directeur Beeldengalerij Het Depot

24

64

38

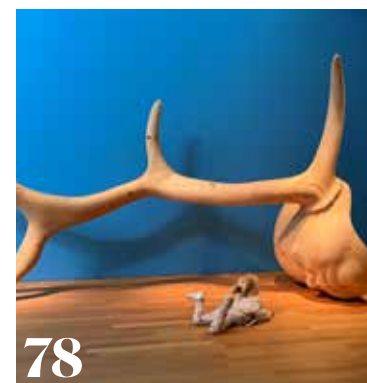
80

8

76

78

46

68

76

76

Inhoud

6	Agenda najaar 2025 Wat vindt er wanneer plaats in Het Depot?	24	Levensloop, levensfasen en de levenstrap De levenscyclus van de mens	60	Parels van de arboreta Onze mammoetbomen
8	Thematentoonstelling Levensloop Een wandeling door het leven in beelden	38	De mens achter de kunstenaar	64	De levensloop van Dubbel dick
14	Opnieuw beginnen Bij de tentoonstelling Levensloop	44	Koester de kamsalamander	66	Concert: Levensloop Vrijdag 10 oktober 2025 20.15 uur Jasper Schweppe, bariton Riko Fukuda, fortepiano
22	Nisrine Mbarki Ben Ayad gedicht uit <i>Oeverloos</i>	46	Eveline van Duyl Solotentoonstelling	68	Wim Lemmens Solotentoonstelling

72	Interview met onze imker Jim Groot	80	Drie generaties in Het Depot Bijzondere bezoekers van Het Depot
76	Concert: De wereld van Claude Nougaro Vrijdag 28 november 2025 20.15 uur Eric Reddet, tenor Jasper Somsen, contrabas/ compositie/productie Henrique Gomide, piano	84	Het Depot Doelstelling en werkwijze, contact- en adresgegevens Stichting Utopa Colofon
78	Het Depot gezien door bezoekers		

Agenda

HET DEPOT: TENTOONSTELLINGEN, EVENEMENTEN EN ANDERE ACTIVITEITEN

Levensloop

Zondag 5 oktober 2025 tot en met
maandag 6 april 2026 (Pasen)

Thematentoonstelling, hoofdgebouw

De nieuwe thematentoonstelling Levensloop neemt u aan de hand van beelden uit de collectie van Het Depot mee door het menselijk leven, van geboorte tot het graf. De tentoonstelling wordt aangevuld door een speciaal voor Het Depot geschreven tekst van literair auteur Nikki Dekker.

Eveline van Duyl

Zondag 1 februari tot en met
zondag 14 juni 2026

Solotentoonstelling, hoofdgebouw

Met deze nieuwe solotentoonstelling toont Van Duyl haar werken van de afgelopen jaren, veelal van hout. De huid van de beelden van Van Duyl, met soms humoristische en dan weer elegante toevoegingen en versieringen, geeft haar werk een aantrekkelijke en pretentieloze toets. Het werk van Van Duyl laat zich op verschillende manieren zien, en nodigt ons uit om onbevangen te kijken.

GIPS

Zondag 6 april tot en met zondag
21 september 2025

Thematentoonstelling, hoofdgebouw

In de tentoonstelling GIPS tonen we de veelzijdigheid van gips. Een serie klassiekers uit de Oudheid wordt aangevuld met een aantal werken van gips gemaakt door beeldhouwers die vertegenwoordigd zijn in de collectie van Het Depot.

Wim Lemmens

Zondag 15 juni 2025 tot en met
zondag 25 januari 2026

Solotentoonstelling, Villa Hinkeloord

De variatie in de torsen van Wim Lemmens zit in de verscheidenheid aan lijnen die bij elke tors weer een andere beweging in gang zet. Als Lemmens het menselijk lichaam als onderwerp neemt, staat belijning en beweging centraal. Het gaat hem om de lijnen die de vormen definiëren; in die belijning is de lichtval essentieel. Lemmens weet de indruk die hele specifieke momenten op hem maken, om te zetten in marmer.

Muziek, films en lezingen

Vrijdag 10 oktober 2025 | 20.15 uur

Concert: Levensloop

Jasper Schweppe, bariton

Riko Fukuda, fortepiano

Bariton Jasper Schweppe en fortepianist Riko Fukuda presenteren een selectie liederen uit het oeuvre van Frans Schubert.

Muziek, films en lezingen

Vrijdag 28 november 2025 | 20.15 uur

Concert: De wereld van Claude

Nougaro

Eric Reddet, tenor

Jasper Somsen, contrabas/

compositie/productie

Henrique Gomide, piano

Tenor Eric Reddet, contrabassist/componist/producer Jasper Somsen en pianist Henrique Gomide brengen een eerbetoon aan één van Frankrijks belangrijkste en meest vernieuwende chansonniers van de afgelopen 60 jaar.

Eja Siepman van den Berg

Permanente tentoonstelling, Villa Hinkeloord

Villa Hinkeloord biedt ruimte aan de permanente collectie van Eja Siepman van den Berg. In 2004 opende Beeldengalerij Het Depot in de 19de-eeuwse Villa Hinkeloord haar deuren met een tentoonstelling van haar werk.

In de winkel van Het Depot zijn diverse door Het Depot uitgegeven publicaties over het werk van Eja Siepman van den Berg verkrijgbaar.

Emile van der Kruk

Permanente tentoonstelling, gebouw De Peppel

In het unieke gebouw De Peppel is een oeuvre-collectie van Emile van der Kruk te vinden, bestaande uit meer dan houten 100 beelden. De beelden van Emile hebben een eigen expressieve beeldtaal, waarin emotioneel realisme leidend is. De monografie over zijn werk is te verkrijgen in de winkel van Het Depot en deze kunt u online bestellen.

Tentoonstelling arboreta De Dreijen & Hinkeloord

Permanente tentoonstelling

Bij Beeldengalerij het Depot horen twee arboreta: Hinkeloord en De Dreijen. Met veel aandacht zorgen we voor deze bomentuinen, waar ook beelden te vinden zijn. Over onze arboreta is de vaste tentoonstelling 'Van mensen, bomen

en planten' te bezoeken op de hoofdlocatie. Een zinnenprikkende tentoonstelling die toont dat plant, mens, kunst en cultuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Na een rondgang en het bekijken van de film wandel je ineens anders door de arboreta van Het Depot: onbevangen en verwonderend, net als toen je nog een kind was.

Thematentoonstelling Levensloop

Een wandeling door het leven in beelden

Opening op zondag 5 oktober 2025 door Johan Luijmes
en te zien tot en met maandag 6 april 2026 (Pasen)

JOHAN LUIJMES

In de thematentoonstelling Levensloop maken we een wandeling door het leven aan de hand van een twintigtal beelden uit de collectie van Het Depot. Levensloop beweegt zich soms langs een lineaire tijdlijn, houdt dan weer even in bij menselijke emoties en hink-stapt heen en terug van wijdere naar nauwere jaarringen van een levensboom.

Jeroen Meijs | Awakening, 2005, hout, 250 cm

Er zijn letterlijk levensfasen verbeeld. Zo herkennen we in Big Bang en Awakening van Jeroen Meijs een baby. De onmiskenbare vormen van een babygezicht lijken zich te vormen uit een raster van hout. De titels Big Bang en Awakening kun je als referentie aan het wonder van het ontstane leven opvatten. Dat wonder lijkt nog eens benadrukt te worden door de monumentaliteit van de beelden. Het zijn krachtige beelden van kwetsbaarheid. Maar misschien kijkt u er als bezoeker wel weer heel anders naar en trekken de beelden u naar uw persoonlijke geschiedenis.

Want het kan ook bijna niet anders dat de beelden in een thematentoonstelling die de levensloop als onderwerp heeft, herinneringen en emoties aan je eigen leven oproepen. Je kijkt naar Landschappen van Thijs Kwakernaak en ziet de mummelende mond van je, altijd in het zwart geklede, stokoude oma voor je. En afhankelijk van welk beeld je ziet en afhankelijk van welke rol je als kijker aanneemt, ben je zelf kind, Kleuter van Natasja Bennink, moeder of vader, vriendin of vriend, onzekere puber of stoere Tors van Eppe de Haan.

Jeroen Meijs | Big Bang, 2016, populierenhout, 225 x 230 x 180 cm

Natasja Bennink | kleuter (Noor), 2013, brons, 82 cm (foto Reyer Boxem)

In Levensloop raken beelden met een titel die direct in verband staan met de maker van het beeld nog meer aan het persoonlijke. Beeldhouwers als Natasja Bennink en Emile van der Kruk gebruikten expliciet hun kinderen als model; je waant als toeschouwer door die titels even een voyeur van het huiselijk leven van de kunstenaar.

In beelden herken je in een houding een bepaalde leeftijd, zoals in de beelden van Eja Siepman van den Berg. In Pubertijd van Emile van der Kruk herken je een emotie die aan een leeftijd wordt toegeschreven. Daarnaast zijn er beelden die misschien niet direct aan een fase in een leven doen denken maar aan algemene emoties. Getoonde beelden kunnen ook juist door de context van Levensloop hun betekenis krijgen. Lezen we Seconds away van Laura Eckert anders nu het is opgenomen in Levensloop? En verbeeldt Uitgevlogen van Thijs Kwakernaak het letterlijke verlaten van het ouderlijk huis of een keerpunt in iemands leven? Hopelijk vindt ieder zijn eigen weg door Levensloop.

Rondom de thematentoonstelling publiceren we in Fragment een aantal teksten.

We vroegen auteur Nikki Dekker een tekst te schrijven, geïnspireerd op de geselecteerde beelden voor Levensloop. Fragmenten van deze tekst maken ook een volwaardig onderdeel uit van de tentoonstelling.

De verbeelding van de levensloop, de levensfasen en de levenstrap in de kunst van de voorbije eeuwen illustreren we in Fragment met teksten over en werken van relatief onbekende kunstenaars die soms zelfs een historische figuur als Napoleon als onderwerp hadden.

Van Nisrine Mbarki Ben Ayad kregen we toestemming om haar ontroerende gedicht over de 'levensloop' van de relatie tussen haar ouders in Fragment af te drukken.

Wanneer we nog een wat grotere cirkel rond het thema Levensloop trekken kijken we hoe en of de levensloop van een kunstenaar zijn werk beïnvloedt en raken daarmee aan de discussie over waarde van een kunstenaarsbiografie. Sandra Kisters beschrijft in haar boek The Lure of the Biographical hoe Auguste Rodin niet alleen een meesterlijk kunstenaar was maar ook een uitgekende marketingstrategie rond zijn eigen persoon vormgaf.

Niet getimed maar wel toepasselijk is ook het feit dat het beeld Dubbel dick van Floris Brasser in de tuin zijn levensloop voltooide, u herinnert zich het vast: wanneer u wel eens in het restaurant bent geweest had u er prachtig zicht op.

In het liedrecital van Jasper Schweppe wordt tenslotte de, veelal tragische, levensloop verklankt van de protagonisten in de liederen van Franz Schubert.

Thijs Kwakernaak | Landschappen, 2022, populierenhout, 55 cm

Opnieuw beginnen

Bij de tentoonstelling Levensloop

Nikki Dekker

Ik denk dat ik in groep 5 zat toen ik thuiskwam met een gedicht. Het was niet van mij, ik had het op school gelezen en vond het zo mooi dat ik besloot het in mijn schrift over te schrijven. Wat ben je, voordat je wordt geboren? Daar ging het over. Het gedicht somde opties op: een leeg glas, een schrift zonder kapt, een naambordje zonder naam.

We worden gemaakt van wat voor handen is: een ei, een handvol zaadjes, een uitgestrekte lap grond, en geduld. We leven van zon en regen, we zijn gemaakt van water en lucht. Oké, en koolstof, fosfor, stikstof, calcium, enkele metalen en, als je pech hebt, sporen van radioactieve elementen. Details, vernis, daar wil ik vanaf zijn.

Wanneer heb je je voor het laatst groot gemaakt, echt GROOT, ben je op je tenen gaan staan om je buik op te blazen, je armen uitgestrekt naar beide zijden om links en rechts te maken, en heb je gedacht: ja, daar ga ik?

Doe het, voor de vorm. Til je arm op. Raak je huid aan: brons, koud, marmer, hout. Til je been op (een van de twee, welke maakt niet uit) en laat je voet langzaam van de sokkel afstappen. Verzet je tegen de man die jou gemaakt heeft, gehouwen uit een boomstam met een kettingzaag, tegen de vrouw die je je vorm gaf, was, omhulsel, vloeibaar smelt. Ze willen een Beeld van je maken, maar dat ben jij niet.

Niet te hoog, niet te snel, pas nou op — je vader zei het nog zo.

Maar wie laat z'n leven bepalen door wat haar vader al dan niet gezegd heeft?

Je valt toch wel. De oorzaak blijkt zelden wat je

dacht dat het zou zijn: niet de woorden, maar de toon; niet de vlucht, maar de hoogte; niet de veren, maar de was.

Weet je wat het ding is? Een peer waarvan geen hap wordt genomen, rot ook weg. Dit lichaam zal instorten. Zoals m'n moeder vroeger zei, wanneer ik huilde omdat een koekje in mijn handen brak: het zal toch in stukjes je mond in moeten. Het zal toch gebroken het graf in moeten. Laat het dan ook rimpelen, deuken, uitrekken, scheuren, vlekken, branden, verdrogen, vervagen, verweren.

Sommige deuken zijn zo diep dat je de zon erdoorheen kunt zien schijnen. Dat klinkt mooi, maar je weet niet wat je moet doorstaan om zo doorzichtig te worden, tot je het beleefd hebt. De plotselinge hoek, alsof je van jezelf bent afgesneden. Uiteindelijk wordt elke rots parelglad, perfect rond, de scherpe randjes eraf gesleten.

Kijk naar haar, die rondingen als Venus, als vruchten. De buiging, de glans. Ik ben er zelf ook niet immuun voor, maar ik moet eerlijk zijn; ik zou niet weten wat ik ermee aan zou moeten. Zo'n lichaam, in mijn bed. Zo'n buik, onder

mijn handen. Kun je daarin knijpen? Glijden je palmen er niet langs? Zou de onbegrijpelijke schoonheid je verpulveren of spiegelt ze in de lucht, val je erdoorheen als door een schaduw? Ik zou niet eens tegen haar durven praten, weet je dat?

‘Kijk.’

Ze legt haar handen aan de zijkanten van haar gezicht en trekt de huid iets naar achter, iets omhoog. ‘Zo.’

De bolling verstrakt, de lijnen verdwijnen. Ze voelt het scalpel al, de naald, het rattengif.

‘Het is niet dat ik niet oud wil worden. Ik wil mooi oud worden.’

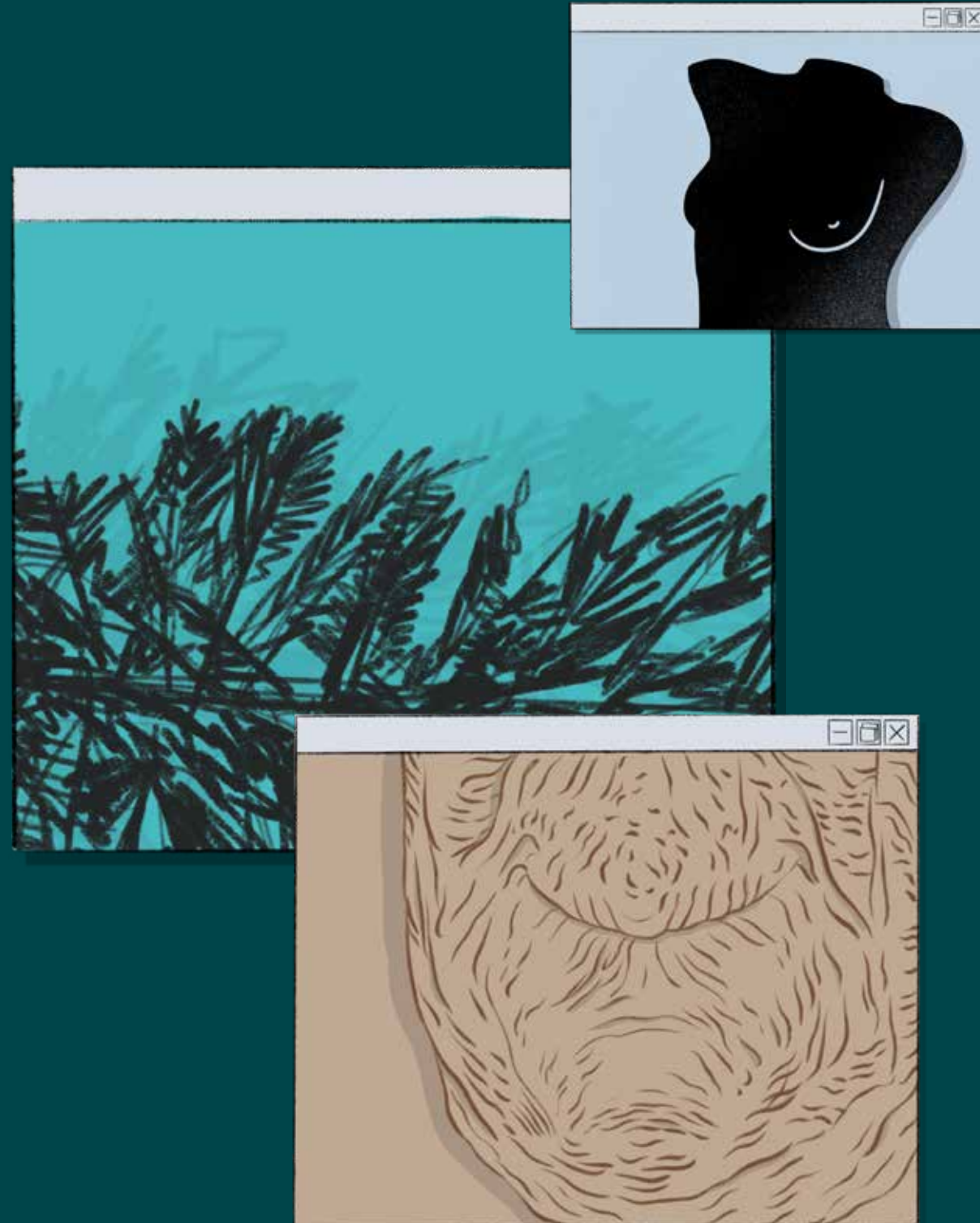
Wegsnijden.

Bijvijlen.

Gladstrijken.

Opnieuw beginnen.

Er is een verschil tussen de blokkendoos waar je als kind mee speelde, en de blokjes die je nu terugvindt in het lichaam van een ander. Ze doen minder pijn wanneer je er met je blote voet op gaat staan, ze zijn zachter, zinken weg in het vlees als een ‘Ach, dat is al lang geleden.’ En toch zie je ze zitten: perfecte kubussen die hier niet thuishoren, die van een ander zijn. Een schreeu-

wende moeder, een vader die sloeg, een oorlog, een tehuis.

Een vriend van me groeide op met een kunstenaar als ouder. Urenlang lag hij op een stalen autopsietafel met koude gipsen lappen over zich heen, onbewogen. Zijn moeder beval hem in het water van een openbaar aquarium te drijven, zodat ze foto's kon maken.

‘Doe alsof je dood bent, lieverd,’ zei ze tegen de achtjarige, ‘Doe alsof je heel erg dood bent.’

Begin deze eeuw verscheen een gruwelijke horrorfilm over een geschifte wetenschapper die mensen met hun mond aan de anus van een ander wilde vastnaaien, en een ander persoon weer met hun gezicht tegen hun billen, enzovoorts, tot een menselijke duizendpoot zou ontstaan. Soms, als je de binnenkant van een lichaam ziet, lijkt het precies dat; een vreselijk uitgebreid verteringsstelsel, maar in feite zijn we zandlopers; de tijd sijpelt door onze lijven heen, tot alles in onze voeten gezakt is en we vastlopen. (Begint het opnieuw als je ons omdraait?)

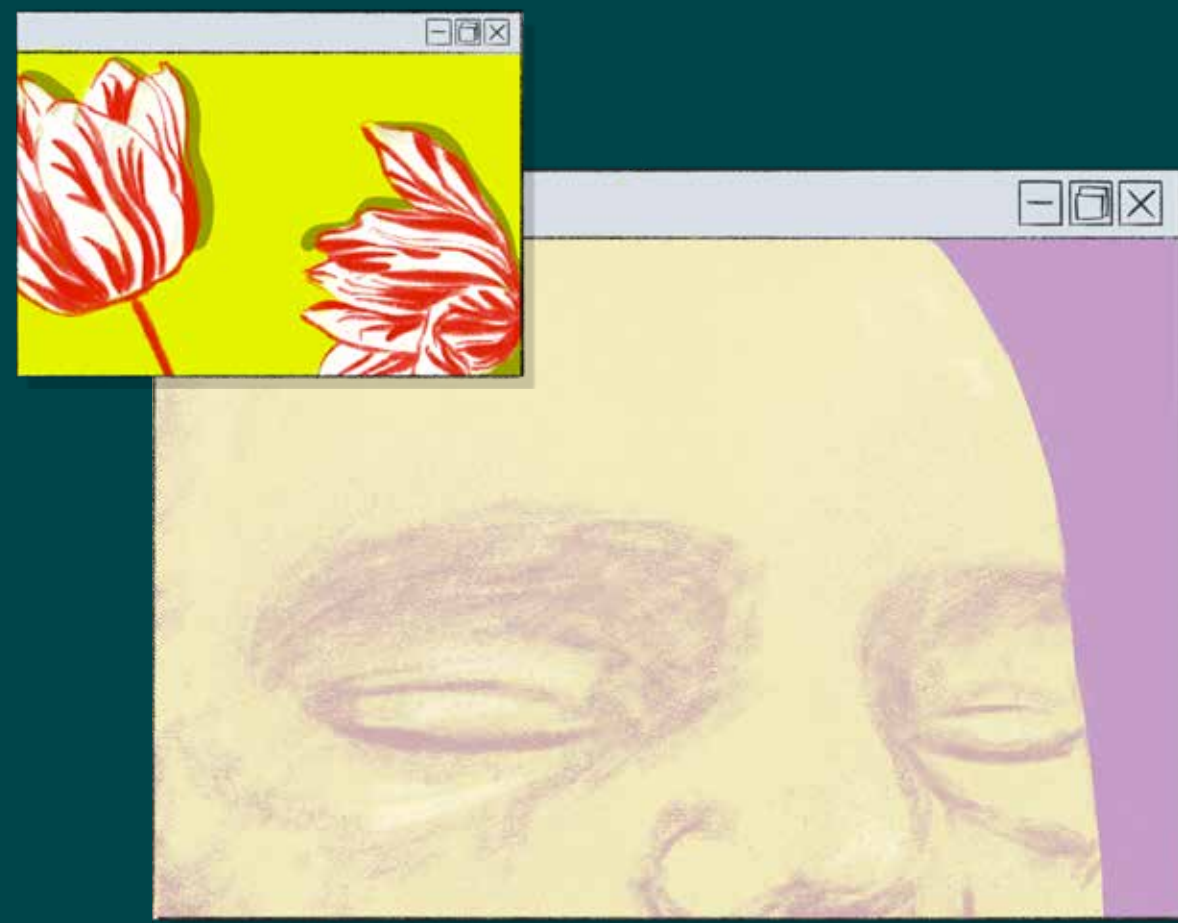

Opnieuw beginnen. Je vindt een vloer. Je vindt een stapel schrootjes. Planken. Hout. Je vindt de grondstof, en je begint te werken. Iemand mompelt ‘Sisyphus,’ jij kijkt de andere kant op: naar de horizon. Je zweet, je duwt, je denkt bij elke stap na over de afzet van je voet, het rechte van je enkel, de spanning van je kuit, de buiging van je knie, dat bovenbeen dat spant, spant, spant. Er zijn jaren om te zaaien, en jaren om te oogsten. Er zijn ook jaren waarin je enkel bergop loopt. Je went eraan, maar leuk wordt het niet.

Volgens mij gaat het hierom in het leven: dat je een persoonlijkheid opbouwt en die vervolgens, even secuur en voortvarend, weer afbreekt, zodat je aan het einde alleen je lichaam achterlaat. Het beeld, niks meer.

Het is gemakkelijk om je te interesseren voor de dood, als concept. IJdel ook, weinig bevestigt zo duidelijk je leven als welvarende Nederlander dan het idee dat de dood een eerlijk facet van het leven is, een mysterie dat zich in de toekomst zal openbaren — niet een granaat die onverwachts je leven in wordt geworpen en je geliefden aan gort blaast.

Opnieuw beginnen. We worden gemaakt van wat voorhanden is: een ei, een handvol zaadjes, een uitgestrekte lap grond, en geduld. We liggen in stof en aarde, we voeden larven en gras. Een zaadje kiemt, vouwt zich uit, en de tulp slaat haar weg omhoog door de aarde als een rode vuist.

كحل أوبيض

1

in mijn woonkamer hangt een zwart-witfoto van twee jonge mensen
begin jaren zeventig
ze zitten aan een ronde terrastafel dicht bij elkaar
onder een palm en de zon
zij heeft roodgelakte nagels draagt een strak shirtje en blokhakken
hij heeft een pattes d'éléphant herenpak aan en lang golvend haar
ze spreken verschillende talen maar zullen elkaars taal leren
hun handen omklemmen de smalle hals van liefde en
limonadeflessen
ze zullen uitgaan reizen elkaars familie leren kennen
ze zullen zich speels verlover en de komende jaren
om elkaar heen dwalen
de glinsterende jonge vrouw en de jonge man zullen ouders worden
ze zullen een paar jaar na deze foto in liefde kinderen maken
ik zal hun eerste levendgeborene worden aan de andere kant van de
Middellandse Zee

2

ze zullen een gezin stichten
niet vergeten waar ze vandaan kwamen
ze zullen vertalers worden
loempiarollers schoonmakers textielwerkers koks
hun kinderen met eenvoudige voedzame dromen voeden
ze zullen een decennium lang talrijke kindervagens duwen
hij zal duizenden 180ml-flesjes vullen en naast fietsjes zonder
zijwielen rennen
zij zal gekleurde setjes kleding met bijpassende schoenen en
elastiekjes kopen
ze zullen feesten met vrienden roken drinken en aalmoezen geven
ze zullen huizen opbouwen en vullen met kinderen en huisdieren
ze zullen tripjes naar andere Europese steden maken
en zingen in de auto
ieder weekend zullen ze picknicken in het park en zaterdag
aan de zijlijn van het voetbalveld staan en een zaal vol balletpakjes
hij zal grote pannen linzen klaarmaken
met komijn en gedroogd vlees
zij zal zaterdag vis bakken en groenten met gember wokken
hij zal grote auto's voor haar kopen en vullen met zijn kroost
zij zal alleen terugrijden naar de geliefde palm en de zon
het Europese continent alleen en onverschrokken doorkruisen
zij zal aan de overkant van de zee een ander leven trachten te starten
hij zal zonder haar en zijn kinderen proberen verder te leven
tot ze uitgeput besluiten doof te worden voor elkaar

3

ze zullen dan ongekende dieptes voor elkaar graven
ze zullen jaren proberen onder hetzelfde dak te ademen
ze zullen gillend falen en in andere bedden slapen
ze zullen elkaars taal en god oneindig vervloeken
zwerfen met messen in de hand en dwangbuizen in de nacht
hij zal de blauwe regen die zij plantte jarenlang
systematisch uitroeien
zij zal het huis volstouwen met rommel omdat hij hield van leegte
ze zullen met psychiaters spreken
hun verwarde gezichten uitpluizen
elkaars dromen afbranden en huilend dansen om de vlammen
ze zullen tegenover elkaar aan een tafel in een kantoor ontbinden
ze zullen hun vier kinderen vergeten en binnensmonds mompelen
zij zal in een strakke spijkerbroek hem uit alle foto's knippen
hij zal vergeten hoe hij heet

4

ze zullen grootouders worden van zes koppige engelen
ze zullen hun tanden gaan verliezen en hun haar zal wit worden
tijdens het offerfeest zullen ze allebei
op bezoek komen bij hun kinderen
ze zullen de sleutel van elkaars huis aan hun sleutelbos hangen
hij zal boodschappen voor haar doen als ze ziek is
zij zal hem nog altijd
koppig vervloeken
hij zal zich afvragen waarom hij ooit bij haar bleef
zij zullen niet meer met een partner durven te leven
ik zal verwonderd naar deze twee mensen kijken

Nisrine Mbarki Ben Ayad

*gedicht uit Oeverloos**Uitgeverij Pluim*

Gustav Klimt, *Drei Lebensalter der Frau* (Drie levensfasen van de vrouw), 1905

Levensloop, levensfasen en de levenstrap

De levenscyclus van de mens

Sylvia de Munck

De komende thematentoonstelling in Het Depot heeft Levensloop als onderwerp. In de kunst wordt dit thema al eeuwenlang uitgebeeld, zowel in de schilderkunst als in de beeldhouwkunst. Uiteraard bevinden zich in de tentoonstelling beelden van torsen en fragmenten die dit thema belichamen. Maar ook in de schilderkunst zijn er talloze voorbeelden te vinden van schilderijen en prenten met betrekking tot het begrip 'levensloop'.

Voor het woord ‘levensloop’ zijn meerdere omschrijvingen te vinden. We kunnen bijvoorbeeld denken aan begrippen als carrière of curriculum vitae, en in algemenere zin aan het verloop van iemands bestaan, het levenspad of de levensweg. In deze ruimere zin van het woord kijken we naar de levenscyclus van de mens, van geboorte tot dood, en naar de verschillende kunstvormen die de menselijke ervaring van leven en dood symboliseren.

Daarbij worden vaak de verschillende levensfasen weergegeven. Het begrip ‘levensloop’ wordt dan opgevat als een moderne variant van de vooral in de 17de eeuw populaire ‘levenstrap’, waarbij in piramidevorm de zeven levensfasen van de mens worden getoond. Over deze zeven levensfasen

later meer. Zo hebben we het nu inmiddels al over drie verschillende begrippen die met de menselijke levenscyclus te maken hebben: levensloop, levensfasen en levenstrap. Bij elk begrip zijn in de kunst vele mooie voorbeelden te noemen. Ik zou een hele uitgave van Fragment kunnen vullen met allerlei werken uit de beeldende kunst, die deze drie begrippen als onderwerp hebben, maar ik zal me tot slechts enkele werken beperken. Om te beginnen: het thema ‘levensloop’.

Levensloop

Een hedendaags kunstwerk (van Dettie Veltman) met de naam “Levensloop” is te vinden in de gemeente Groningen en wel aan het Pieterspad tussen de wijken Selwerd en Paddepoel. Het staat symbool voor de mensen die in

de twee stadswijken wonen en die afkomstig zijn uit meer dan tachtig verschillende landen. De wegwijzer die de richting naar de verschillende werelddelen aangeeft verwijst naar de achtergronden van de bewoners. Maar nog meer symboliek is te vinden in de berg schoenen van aluminium onder aan de wegwijzer: het zijn de ingezamelde schoenen van de wijkbewoners zelf, die in aluminium gegoten zijn. De schoenen staan voor de weg die de mensen in hun leven hebben afgelegd en vormen hun portret. Daarnaast zijn de levensverhalen van de mensen verzameld en opgetekend in het boek *Levensloop* van Gonneke Bonting. Het doel van dit kunstproject was niet alleen een mooiere openbare ruimte te creëren, maar misschien nog wel belangrijker: het tot elkaar brengen van de wijkbewoners.

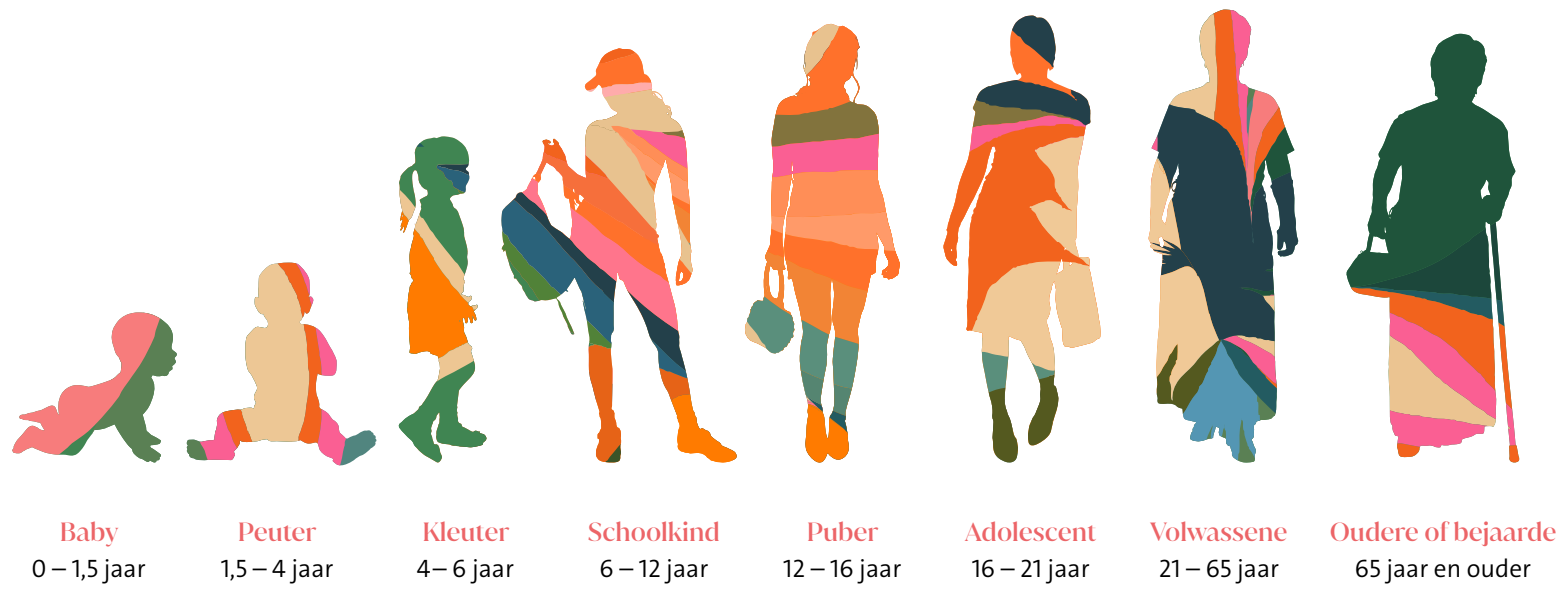
Dettie Veltman (Kunstpunt Groningen)

Dettie Veltman (Kunstpunt Groningen)

Dettie Veltman (Kunstpunt Groningen)

Levensfasen

In het leven worden meerdere ‘levensfasen’ onderscheiden. De meest gangbare indeling is de hierboven geïllustreerde.

Het doorlopen van al deze levensfasen kunnen we zien als een reis door het leven. Een reis die door ieder mens ondernomen wordt. Een reis die door de eeuwen heen de mens heeft beziggehouden en daardoor vele kunstenaars heeft geïnspireerd om deze reis op hun eigen manier weer te geven. Daarbij worden niet altijd de zeven fasen aangehouden, het kunnen er ook minder zijn, bijvoorbeeld vier: jeugd, adolescentie, volwassenheid en ouderdom. Of drie: jeugd, volwassenheid en ouderdom.

Een mooi voorbeeld van het afbeelden van levensfasen in de schilderkunst is het schilderij *Die Lebensstufen* (De Levensfasen) van de romantische

Duitse schilder Caspar David Friedrich (1774 – 1840). Hij maakte het schilderij rond 1834, ongeveer zes jaar voor zijn

dood. Het hangt in het Museum der Bildenden Künste in Leipzig.

Caspar David Friedrich, *Die Lebensstufen*, 1834

Caspar David Friedrich heeft een vernieuwing van de landschapsschilderkunst in de laat 18de eeuw, begin 19de eeuw teweeggebracht. Hij combineerde in zijn landschapsschilderijen verschillende elementen van reële landschappen uit zijn eigen omgeving met elkaar tot een nieuw imaginair geheel. Het zijn romantische landschappen bij voorkeur in de avondschemering, bij de dageraad, in nevelen en in mist, met kale bomen en ruïnes en verstilde figuren. Op deze wijze wilde hij uitdrukking geven aan de mystiek van de natuur. Het landschap is niet alleen een reële omgeving, maar vooral de omgeving voor spiritualiteit. Daarbij ging het hem niet om het verbeelden van de realiteit, maar om het weergeven van de zin en de geest van het leven. Natuur en geest worden op elkaar afgestemd. “De kunstenaar moet niet alleen schilderen wat hij voor zich ziet”, zo beschreef hij zijn manier van schilderen, “maar ook wat hij binnenin zich ziet.”

Het grootste gedeelte van zijn leven heeft hij in Dresden doorgebracht, de stad die rond 1800 één van de belangrijkste centra van de vroege Duitse Romantiek was. Tien jaar voor zijn dood, in 1824, werd hij benoemd tot professor voor Landschapsschilderkunst aan de Dresdener Akademie.

De vijf personen op het strand symboliseren de verschillende levensfasen. Het getal vijf komt terug in het aantal schepen op het schilderij. De schepen bevinden zich op verschillende afstanden en verbeelden het verstrijken van de tijd. Elk van de boten is onderweg naar één van de vijf personen, die zijn of haar laatste reis zal gaan ondernemen. De personen en de boten geven samen de levensreis van de mens weer, het leven tot aan de dood.

Friedrich gebruikte voor het schilderen van deze levensreis reële elementen uit zijn eigen leven, zoals voor het landschap (waarschijnlijk de haven in zijn geboorteplaats Greifswald, in Noord-Duitsland aan de Oostzee. Ook de vijf personen zijn reële mensen uit Friedrichs leven. De oude man die naar de zee kijkt staat voor de ouderdom en is een zelfportret van Friedrich. De man wordt, zoals vaker in Friedrichs

schilderijen, op de rug gezien. De zo geschilderde figuren kijken uit over de natuur, blikken terug op de afgelegde weg of kijken uit over de weg die nog te gaan is. Zo zijn ze het symbool van de levensreis. De man met de hoge hoed, de volwassenheid, is een neef. De jonge vrouw op de achtergrond, de jeugd, is Friedrichs oudste dochter Emma. En de spelende kinderen, de kindertijd, zijn Friedrichs jongste kinderen Agnes Adelheid en Gustav Adolf.

Een ander prachtig voorbeeld van een schilderij met als thema ‘Levensfasen’ is een kleine eeuw later het werk “Drei Lebensalter der Frau” (Drie levensfasen van de vrouw) van de Oostenrijkse schilder Gustav Klimt (1862 – 1918), geschilderd in 1905. Het werk bevindt zich in de collectie van de Galleria nazionale d’arte moderna e contemporanea in Rome.

Gustav Klimt, *Drei Lebensalter der Frau* (Drie levensfasen van de vrouw), 1905

Ook Klimt werd in zijn tijd als een vernieuwer gezien. Hij woonde en werkte in Wenen, destijds een dynamische en kosmopolitische stad. Een stad van het ‘fin de siècle’ waar een spanningsveld bestond tussen traditie en vernieuwing. Niet alleen kunstenaars, maar ook dichters, architecten en wetenschappers zochten nieuwe uitdrukkingvormen. Denk aan componisten als Gustav Mahler en Arnold Schönberg, aan de psychoanalyticus Sigmund Freud, de filosoof Ludwig Wittgenstein, en aan andere schilders naast Gustav Klimt als Oskar Kokoschka en Egon Schiele. Klimt was de initiatiefnemer en voorzitter van de Wiener Secession, een vernieuwende kunststroming. Het was een vereniging van beeldende kunstenaars, die wilden breken met het traditionalisme in de kunst. Opgericht in 1897 werd de Secession beschouwd als de Weense variant van de Jugendstil.

In het schilderij “Drei Lebensalter der Frau” verbeeldt Klimt de cyclus van het leven, en wel door drie generaties vrouwen te schilderen. Het kind slaapt; de volwassen vrouw wordt dromerig en sereen weergegeven, in tegenstelling tot de oude vrouw. Zij staat naakt, gebogen, met haar gezicht verborgen achter haar haren, als schaamt ze zich voor zichzelf. De ogen van de personen zijn gesloten; ze zijn in slaap of verkeren in een onbewuste droomtoestand. Op veel schilderijen van Klimt zijn de ogen van

de figuren gesloten. Dit wordt wel geïnterpreteerd als een verwijzing naar de innerlijke toestand van de mens en naar de in die tijd verschenen ‘Traumdeutung’ (de interpretatie van dromen met betrekking tot hun psychische, onbewuste achtergrond) van Sigmund Freud.

Niet alleen levensstadia en leeftijden zijn hier afgebeeld, maar ook aspecten van de vrouwelijkheid. Klimt zelf was zeer gefascineerd door de cyclus van geboorte, jeugd en dood. Hij zag de degeneratie, het biologisch verval, van de vrouw niet zozeer als een vorm van ouder worden, maar vooral als een verlies van seksualiteit en het niet meer leven kunnen geven aan kinderen. Volgens Klimt was dit voor de vrouw een voorbode van de dood, een reden voor wanhoop. De tegenstelling

van jeugd en ouderdom is dan ook een veelgebruikt thema in zijn werk. Hier plaatst hij de onschuld en levenskracht van de jeugd tegenover het verval en de schaamte van de ouderdom.

Aanvankelijk veroorzaakte dit schilderij veel ophef. Het thema, de compositie, het kleurgebruik — het was allemaal afwijkend van de artistieke normen in de vroeg 20ste eeuw. Maar na verloop van tijd veranderde de kijk op dit schilderij; men begon de briljante manier van schilderen te waarderen. De tijdloze thema’s van leven, liefde en sterfelijkheid hebben de grenzen van de tijd overstegen en blijven de toeschouwer boeien.

Dezelfde thema’s gebruikt Klimt een paar jaar later in zijn werk ‘Tod und Leben’ (Dood en leven), geschilderd in

de periode tussen 1908 en 1915. Het schilderij bevindt zich in het Leopold Museum in Wenen. Links op het schilderij staat de Dood, in sombere kleuren en gehuld in een gewaad met kruizen. Hij draagt een knots bij zich. Rechts liggen verstrengelde figuren in uitbundige kleuren, die samen de ‘levensloop’ verbeelden. De personen zijn met elkaar verbonden, ze houden elkaar vast, dragen elkaar en visualiseren op deze wijze hun verbondenheid. Op de onderste helft van het schilderij omhelzen een man en een vrouw elkaar. Het gaat hier niet om erotiek, maar veeleer om de liefde als toevluchtsoord, als troost. De twee elementen, ‘de dood’ en ‘de mens’, zijn niet met elkaar door gebaren of blikken verbonden; er is geen wederzijds contact. Sterker nog, het schilderij laat dit ook formeel zien: er is een breed, groot niemandsland tussen de figuren. Ver weg, in het land van hun dromen, nemen de figuren geen notitie van de dreiging van de dood. Ze worden letterlijk niet door de aanwezigheid ervan (aan)geraakt.

Levenstrap
De thema’s in de als voorbeeld genomen schilderijen zijn beslist geen novum in de kunstgeschiedenis. Ze gaan als een geliefd motief terug tot in de Middeleeuwen, waarin de dans met de dood (de dodendans of danse macabre) vaak werd afgebeeld om de mens eraan te herinneren dat de dood bij het leven hoort en voor iedereen gelijk is.

De afbeeldingen van de dodendans vallen echter buiten het kader van de thematentoonstelling “Levensloop”. Ze geven slechts de laatste fase in de cyclus van het leven weer. Alle fasen van het leven vinden we wel terug in de voorstellingen van de zogenoemde ‘Levenstrap’. De levenstrap is een schematische weergave van de levensloop, de levensfasen van de mens, en het was eeuwenlang een zeer populair onderwerp in de prentkunst.

De levenstrap wordt vormgegeven door een bordes met aan beide kanten een aantal treden, meestal vijf. Op deze treden staan één of meerdere mensen die een bepaalde levensfase verbeelden. De figuren klimmen omhoog tot aan het vijftigste levensjaar, en dalen daarna weer af naar de

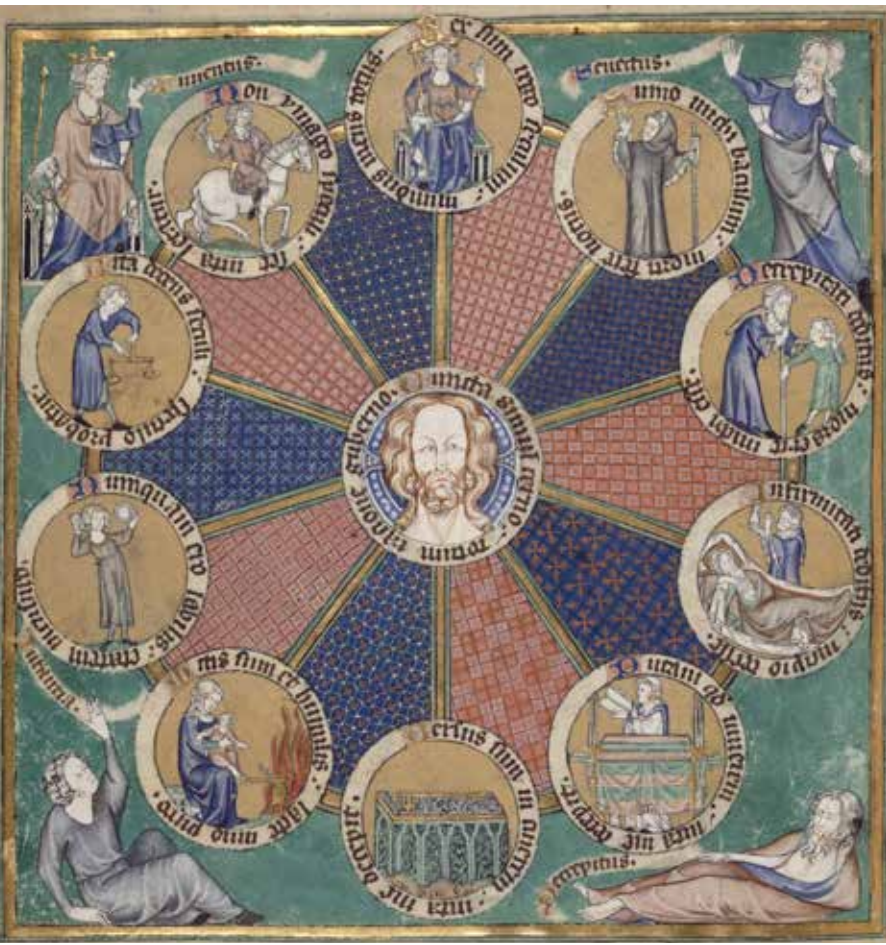
ouderdom en de dood. Het proces van klimmen en dalen is een metafoor voor de verschillende levensfasen die doorlopen worden: opkomst, bloei, hoogtepunt, aftakeling en ondergang. Daarbij is elke trede een decennium. De levenstrap als geheel staat symbool voor de vergankelijkheid van het leven.

Vanaf de 17de eeuw was de levenstrap erg populair, meestal in een onderverdeling van tien levensfasen van elk tien jaar. De piek, het hoogtepunt, lag in het vijfde decennium. In de vroegere afbeeldingen werd het leven voorgesteld in cirkels, wielen of levensbomen, maar langzamerhand won de trapvorm aan populariteit.

De eerste levenstrappen dateren uit 1540 en 1550 (zie de afbeeldingen van Jörg Breu de Jongere en Cornelis

Gustav Klimt, *Tod und Leben* (Dood en leven), 1908-1915

“Ten Ages of Man”, ca. 1310, maker onbekend, Engeland
Voorbeeld van een wiel als metafoor voor de cyclus van het leven

“Die Lebensalter des Mannes”, Jörg Breu de Jongere, 1540, Duitsland
Het eerste bekende voorbeeld van de levenstrap

Bij de verschillende treden hoorden de volgende dieren:
 10 jaar: bok en kwartel
 20 jaar: kalf en duif
 30 jaar: stier en ekster
 40 jaar: leeuw en pauw
 50 jaar: vos en kip
 60 jaar: wolf en gans
 70 jaar: hond en gier
 80 jaar: kat en uil
 90 jaar: ezel en vleermuis

“De Trap der Leeftijden”, Cornelis Anthonisz, 1550, houtsnijwerk, Nederland

Levenstrap Frederik Bouttats, 1600-1601

Anthonisz). In de 18de en 19de eeuw beleefde de levenstrap zijn hoogtijdagen; in de 20ste eeuw verdwenen de voorstellingen grotendeels. Op de hoogste trede van de trap op de prent van Jörg Breu de Jongere staat de mens in de leeftijd van vijftig jaar (mannen) en dertig jaar (vrouwen). Dat er uitgegaan werd van vijftig jaar is wel opvallend, want mannen en vrouwen werden destijds gemiddeld niet ouder dan dertig à veertig jaar. En wat te denken van de laatste trede: 90 jaar... Op de voorstelling worden ook dieren afgebeeld; elk decennium is gerelateerd aan een specifiek dier. Voor de mannen waren dat zoogdieren, voor de vrouwen vogels. Bij de

verschillende treden hoorden verschillende dieren. Een andere vroege levenstrap werd in 1550 als houtsnijwerk gemaakt door de Nederlander Cornelis Anthonisz. Ook in dit kunstwerk zijn de dieren terug te vinden. Het Rijksmuseum in Amsterdam bezit ook een afbeelding van de levenstrap, gemaakt door Frederik Bouttats, rond 1600-1601. De beschrijving van het Rijksmuseum is als volgt: “De verschillende fasen van het menselijk leven weergegeven door middel van figuren die klimmend en na hun vijftigste jaar afdalend de verschil-

lende levensfasen symboliseren. De levenstrap begint bij de mens (zowel man als vrouw) als baby en eindigt met de dood. Centraal onderaan de trap Christus (of God) die op de wereld troont. Twee cartouches bovenaan links en rechts bevatten Nederlandse opschriften.” In het Sint Annahofje, ook wel Sint Anna Aalmoeshuis, in Leiden hangt in de kapel een fraaie levenstrap van een anonieme schilder, uit circa 1650. Het hofje, gesticht in 1492, was het eerste hofje in Leiden dat alleen bestemd was voor lekenvrouwen. Het heeft 13 huisjes ter nagedachtenis aan Jezus en zijn twaalf apostelen. De huisjes

“De levenstrap”, anonieme schilder, circa 1650, het Sint-Annahofje in Leiden

worden ook nu nog door alleenstaande vrouwen bewoond; oud of arm hoeven ze niet meer te zijn.

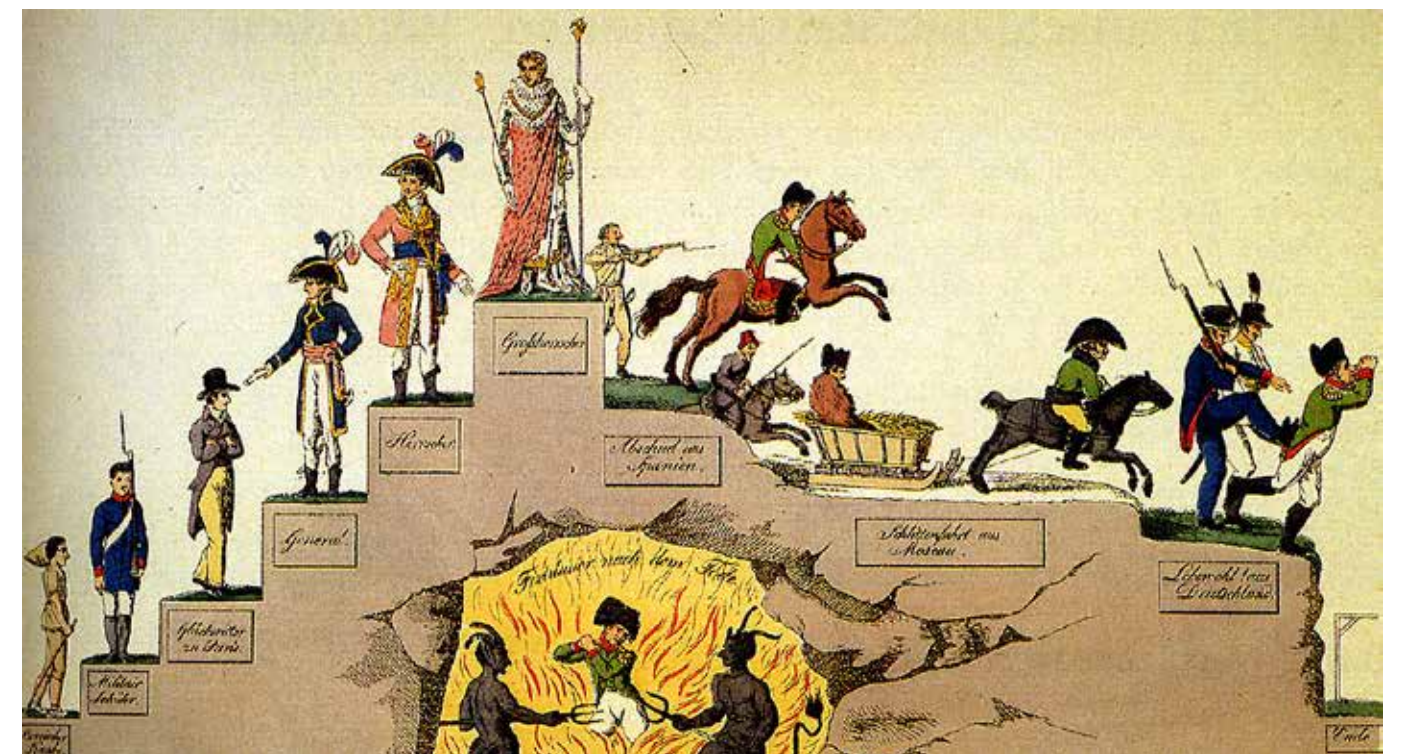
In de 17de eeuw voerden religie en het begrip ‘memento mori’ (gedenk te sterven) nog de boventoon, als verwijzing naar de vergankelijkheid en de eindigheid van het leven. In de 18de eeuw traden burgerlijke waarden en normen op de voorgrond, zoals fatsoenlijk gedrag, het dienen van God en het kinderen krijgen. De dieren verdwijnen langzamerhand en echt-paren verschijnen op de traptreden. Naast prenten, etsen en houtsnijwerken doen inmiddels ook schilderijen

van de levenstrap hun intrede, en verspreidt het genre zich over Europa. De 19de eeuw vormt het hoogtepunt van deze vorm van schilderkunst. En er ontstaan ook grappige voorstellingen naast de serieuze levenstrappen, zoals in 1813 ‘Napoleons Lebenslauf’, van een onbekende maker uit Duitsland. In het Rijksmuseum in Amsterdam bevindt zich ook een prent (een gekleurde ets) met als thema Napoleons Levenstrap, een anoniem werk uit 1814.

Omschrijving van het Rijksmuseum: “Beginnend links onderaan als Corsicaanse knaap werkt hij zich op tot generaal, consul en tenslotte bovenaan

op zijn hoogtepunt tot keizer. Daarna gaat het trapafwaarts met nederlagen in Spanje, Moskou en Duitsland (Leipzig) in 1813. Onderaan is door een boog Napoleon te zien, zittend met Vader Tijd verbannen op het eiland Elba, 1814.”

De meeste levenstrappen verbeelden de levenscyclus van de mens, maar er zijn ook levenstrappen te vinden, die zich specifiek richten op mannen of vrouwen. Daarbij belichamen de personen op de verschillende treden de normen en waarden van de tijd waarin de levenstrap is gemaakt. De levenstrap voor de vrouw geeft niet

“Napoleons Lebenslauf”, maker onbekend, 1813, Duitsland

Napoleons levenstrap, anoniem werk, 1814 - Rijksmuseum

“Die Lebenstreppe des Mannes”, rond 1850

alleen een beeld van de kindertijd tot de dood, maar biedt ook informatie over verwachtingen, normen en waarden. Vanaf het 20e levensjaar wordt er een echtpaar afgebeeld en op een volgende trede staan er ook kinderen bij. Het gezin staat centraal. Bij de vrouw blijven de man en kinderen er op enkele decennia bij, bij de man verdwijnen deze al snel. Dit illustreert dat het de norm was om te trouwen en een gezin te stichten. De taak als moeder en echtgenote krijgt een grotere rol dan

die van vader en echtgenoot. In de 20ste eeuw verdwijnen de afbeeldingen van de levenstrap langzamerhand uit beeld. Sporadisch wijdt zich een kunstenaar in onze moderne tijd aan dit genre. Bijvoorbeeld de Zwitserse Anna Sommer, die in 2018 een levenstrap maakte voor de Zwitserse krant de Tages Anzeiger. De levenstrap wordt dan op z'n Zwitsers als volgt doorlopen: “Stägeli uuf, Stägeli aab” (trapje op, trapje af). Het motief van de trap van het leven

was de dominante vorm van weergave van veroudering van de 16de tot de 19de eeuw – hoewel in die tijd velen niet verder kwamen dan de eerste trede of stierven voor de leeftijd van 50 jaar. Hoe zou een trap van het leven eruitzien in onze 21ste eeuw? De trap zou na het 50ste levensjaar nog veel verder door kunnen lopen. Mensen halen soms de 100 jaar. Pasgeborenen van vandaag hebben statistisch gezien een lange(re) levensduur: mannen 90 jaar, vrouwen 93 jaar.

Levenstrap voor de vrouw

“Die moderne Lebenstreppe”, Anna Sommer, 2018, Zwitserland

Waar zou de hoogste trede zich bevinden? En welke visie op onze tijd zou ons op de levenstrap getoond worden? Welke waarden en normen, die we nu belangrijk vinden, zouden worden weergegeven? Met name als we kijken naar de specifieke levenstrappen van mannen en vrouwen.

Het zou interessant zijn om te zien hoe huidige kunstenaars deze vragen in hun werken zouden beantwoorden. Hoe zij de levenstrap zouden vorm-

geven en daarmee ons een spiegel zouden voorhouden. Een spiegel vanuit het idee hoe we als mannen en vrouwen naar de verschillende fasen van ons leven zouden (kunnen) kijken, waarbij de afbeelding van de levenstrap ons kan aanzetten tot zelfreflectie.

De beelden in de thematentoonstelling Levensloop kunnen eenzelfde gevoel van reflectie bij de toeschouwer oproepen. Ze vragen om een moment

van bezinning op ons eigen leven, op onze eigen levensloop. Laat u daartoe, met deze gedachte in het achterhoofd, verleiden op onze tentoonstelling Levensloop. Een mooie uitdaging!

De mens achter de kunstenaar

Er wordt in verschillende tijden verschillend tegen kunstenaars aangekeken. Tot in de Renaissance waren zij anonieme ambachtslieden en later, tot in de late achttiende eeuw, op zijn best meesterlijke verbeelders van de werkelijkheid.

In de Romantiek verschoof het beeld van de kunst naar het uitdrukken van de particuliere emoties door uitzonderlijk begaafde kunstenaars wier levensverhalen dankzij hun levenswandel, heroïek of tragiek met mythes waren omgeven. De individuele kunstenaar werd beroemd, de artiest werd geboren en zijn leven wordt niet (meer) los gezien van zijn werk.

De kunsthistoricus Sandra Kisters, directeur onderzoek en collectie van het museum Boymans Van Beuningen, schreef enige jaren geleden een boek over de verwevenheid van de kunstenaar met zijn (of haar) oeuvre. Kisters beschrijft in het boek met de pakkende titel *The lure of the biographical*, de

verleiding om in het werk de levensloop van een kunstenaar weerspiegeld te zien.

Kisters onderzoekt hoe het leven van de kunstenaar in de kunstgeschiedenis onder de loep wordt genomen om daarmee zijn kunst (beter) te begrijpen. Daarnaast beschrijft ze hoe

de persoon van de kunstenaar de laatste twee eeuwen steeds meer op de voorgrond treedt, vooral ook door sturing van de kunstenaar zelf.

In The lure of the biographical zien we hoe er al in de vierde eeuw een biografische benadering van kunst ontstond met

De Bronstijd (L'Âge d'airain)
Auguste Rodin

Museum Rodin, foto Michael Scaduto, wikimedia

verhalen en anekdotes over kunstenaars. In de zestiende eeuw schreef Giorgio Vasari met zijn beroemde 'Vite' de eerste echte biografieën van kunstenaars. Hij werd gezien als de eerste kunsthistoricus. Met de verschijning van biografieën werd het leven en het werk van kunstenaars met elkaar verbonden. Het werk van Vasari, waarin hij oordeelt over het werk van kunstenaars, wordt overigens als zeer subjectief beoordeeld. Zo beschrijft Vasari de ontdekking van Giotto door de dertiende eeuwse schilder Cimabue: "Het talent van Giotto, die schapen hoedde, werd ontdekt toen Cimabue hem op een rotswand zag tekenen."

Het is heerlijk smullen van dit soort anekdotes.

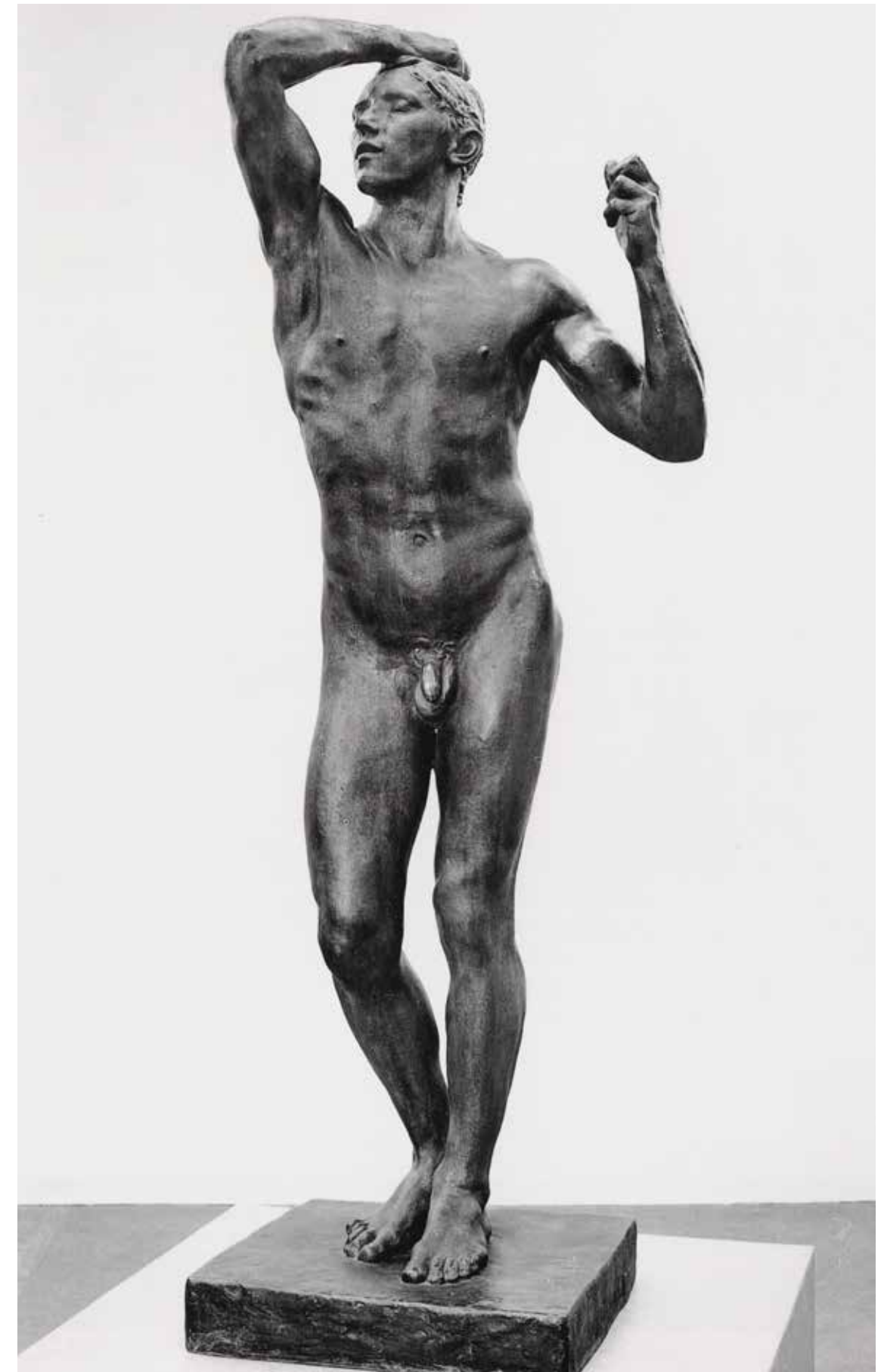
De achttiende-eeuwse intellec-

tuëlen zochten een paar eeuwen later in de Verlichting naar objectieve criteria om het werk van een kunstenaar te beoordelen. Toch bleef kunstbeschouwing gevoelig voor de verleiding van het biografische.

Sandra Kisters benadrukt in een interview over haar boek met kunsthistoricus Debbie Broekers dat er valkuilen kunnen ontstaan bij de biografische benadering van kunst. "Wanneer een schilder met donkere kleuren werkt of met een grove penseelstreek, wil dat niet zeggen dat het om een getormenteerde ziel gaat." Kisters beschrijft kunstenaars die bewust de beeldvorming rond hun persoon zijn gaan sturen. Ze wil met haar studie onderzoeken wat er overblijft van het imago dat de kunstenaar zelf creëert en de interpretatie van een oeuvre

wanneer de kunstenaar er zelf niet meer is.

In haar boek besteedt Kisters aandacht aan het zorgvuldig gemodelleerde imago van de beeldhouwer Auguste Rodin (1840-1917). Hij bereikte wat maar voor weinigen is weggelegd: internationaal succes en alleen al in en rond Parijs twee aan zijn werk gewijde musea. Hij schonk zijn oeuvre aan de Franse staat en doneerde ook brieven, krantenknipsels, foto's, zijn complete kunstcollectie en *last but not least* de reproductierechten van zijn beelden. Zijn grootse status had hij echter al voor zijn dood bereikt. En omdat hij erkend werd als een groot kunstenaar, was er veel aandacht voor zijn persoonlijk leven.

De Bronstijd (L'Âge d'airain), Auguste Rodin

François Auguste René Rodin 1902,
foto George Charles Beresford

Rodin groeide op in een tijd waarin kunstenaars zichzelf moesten presenteren wanneer ze niet onder het patronaat van de kerk of staat vielen. Hij leefde in een tijd van nieuwe media als fotografie, de geïllustreerde pers en later film. Parallel daaraan kreeg het grote publiek aandacht voor kunst en ging het salons en musea bezoeken. Er werd over kunst geschreven in de krant en in lifestylemagazines avant la lettre verschenen reportages over de ateliers van kunstenaars.

Rodin bereikt zijn status als grootste romantische beeldhouwer niet vanzelfsprekend. Hij probeerde tot drie keer toe tevergeefs toegelaten te worden tot de Ecole des Beaux-Arts en stuurde, eveneens tevergeefs, werken in voor de Parijse Salon, de jaarlijkse prestigieuze

tentoonstelling in de Franse hoofdstad.

Rodins carrière kreeg uiteindelijk een zetje vanwege een schandaal. Hij kreeg het verwijt dat zijn beeld 'L' Age d'arain' was afgegoten van een bestaand levend model. Dat wil zeggen dat het niet door hemzelf gemedelleerd was. Hoe kon iemand zo'n natuurgetrouw beeld maken? Dat moest wel bedrog zijn. Deze roddels verschenen in een Belgisch kunsttijdschrift toen 'L' Age d'arain' tentoongesteld werd in Brussel. Rodin wist te bewijzen dat hij het beeld helemaal zelf had gemaakt, maar de geruchten over deze affaire achtervolgden hem. Als een handig bespeler van de publieke opinie muntte Rodin vervolgens zijn status als miskend genie.

Hij realiseerde zich later in zijn carrière dat de kunstkritiek hem

ook een handje kon helpen. Hij vroeg critici om over zijn werk te schrijven en beloonde goede kritieken niet zelden met cadeautjes als kleine sculpturen of tekeningen. De beeldhouwer liet niet alleen zijn werk maar ook zichzelf veelvuldig fotograferen. Hoewel er aan het einde van zijn loopbaan wel vijftig mensen in zijn studio's voor hem werkten, liet Rodin zich vaak als eenzaam genie in zijn atelier fotograferen. Daarmee hield hij het romantische beeld en de mythe in stand van de hardwerkende eenling. Kisters schrijft dat Rodin niet afkerig was van interpretaties van zijn werk die op zijn biografie gebaseerd waren. Hij benadrukte de eenheid en vervlochtenheid van zijn leven met zijn werk. Hij bouwde zorgvuldig aan zijn imago van non-conformist door

alle kritiek op zijn werk juist te exploiteren.

Rodin was geen makkelijke man. Hij 'versleet' in een kleine twintig jaar maar liefst veertig secretarissen, waarvan dichter Rainier Maria Rilke de beroemdste was. Beroemd en berucht zijn de verhalen over de tragische liefdesgeschiedenis van Rodin met beeldhouwer Camille Claudel. Zij droeg in grote mate bij aan het succes van Rodin, maar werd door hem niet op volle waarde geschat. Als laatste grote beeldhouwer van de Romantiek die levensechte en dramatische figuratieve beelden maakte raakte Rodin wel een gevoelige snaar bij een groot publiek. Beelden als 'De denker' en 'De kus' staan ook meer dan honderd jaar na de dood van Rodin nog op ons netvlies.

In de tegenwoordige tijd is het, mede als gevolg van allerlei soorten media, verleidelijker dan ooit om meer te weten over het leven van een artiest. De socials en de roddelprogramma's verraden onze obsessie met (beroemde) kunstenaars. We willen alles weten over de kunstenaar, die magiër, die bohemien die zich als een geniale gek of als een tobbende tovenaars gedraagt. En het ontstaan van #Me-Too beweging bewijst dat er vanwege de kwaliteit van de kunst wel eens een oogje werd toegeknepen als het over de levenswandel van de kunstenaar gaat.

We laten tot slot Sandra Kisters nog eens aan het woord in het bovengenoemde interview over de waarde van een biografie: "Hoe geef je een compleet en

genuanceerd beeld van iemand, zonder dat je je lezer helemaal ondergraaft in feitjes en data? De mix tussen feitelijke juistheid en interpretatie, thema's en een goed leesbaar verhaal is waanzinnig moeilijk. Om dan ook nog eens recht te doen aan een oeuvre, dus om de ontwikkelingen in een oeuvre in samenhang met de bronnen te bespreken, dat is erg lastig. Maar als het lukt, dan zijn het belangrijke publicaties."

Koester de kamsalamander

Tot onze blijdschap leven er verschillende soorten kikkers, padden en salamanders in onze rotsvijver, waaronder de zeldzame kamsalamander! Althans, nog wel. De populatie kamsalamanders werd

ernstig bedreigd door vissen. Vissen die niet in de vijver zaten, maar er door bezoekers in zijn gedumpt. Salamanders leggen hun eitjes in de vijver, net als de meer dan twintig soorten libellen die boven de

vijver vliegen. De larven van de kamsalamanders groeien op in onze vijver en dit willen we graag zo houden. Vissen eten de eitjes en larven echter op waardoor de soort hier dreigt te verdwijnen. Dus

we ondernamen eind vorig jaar actie. Vissen waren en zijn niet welkom!

Gezamenlijke reddingsactie
Wij koesteren het diertje en zetten daarom een red-

dingsactie op poten. Samen met Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (RAVON) hebben we de rotsvijver leeggepompt en helemaal schoon-gemaakt zodat de vissen eruit gehaald

IN ÉÉN SEIZOEN ZET HET VROUWTJE VAN DE KAMSALAMANDER TUSSEN DE 200 EN 400 EITJES AF, SOMS NOG VEEL MEER. ZE VOUWT MET HAAR ACHTERPOTEN DE BIJNA TWEE MILLIMETER GROTE EITJES STUK VOOR STUK TUSSEN PLANTENBLADEREN, ALS EEN WARM NESTJE VOOR HAAR NAGESLACHT.

konden worden. De vijver is inmiddels weer vol en een veilige plek voor de kamsalamander. Er staat nu een bord bij de vijver om mensen te informeren, én aan te sporen vooral geen vissen meer in onze

vijver te dumpen!

Uiterlijke kenmerken
De kamsalamander is een kwetsbare soort. Ook al komen ze in alle provincies voor, toch is de kans klein dat je er zomaar een-

tje tegenkomt. Voor de oplettende bezoeker (met geduld): De kamsalamander is een forse salamander, inclusief staart zo'n 18 cm groot. Kamsalamanders zijn donkerbruin op hun rug, hebben witge-

stippelde flanken en een buik variërend van donkergeel tot rood met zwarte vlekken. De soort dankt zijn naam aan de grote gekartelde rugkam die de mannetjes dragen.

Solotentoonstelling **Eveline van Duyl**

**Van zondag 1 februari 2026 tot en met zondag 14 juni 2026,
opening op zondag 1 februari 2026 om 14:30 door Johan Luijmes,
artistiek leider Het Depot.**

Het Depot heeft een tiental werken van Eveline in bezit waaronder een zestal torsen uit de periode 2007-2011. Een aantal van die bewerkte gipsen torsen heeft toevoegingen van paardenhaar, parfumflesjes, suikerwerk en kunststof nagels. De huid van de beelden van Van Duyl, met soms humoristische en dan weer elegante toevoegingen en versieringen, geeft haar werk een aantrekkelijk en pretentieloze toets.

Eveline van Duyl | Child's Eye, 2021, hout, acryl, pigment, olie, 53 x 55 x 23 cm

In tentoonstellingen van Van Duyl in het laatste decennium is een serie filosofen te zien: realistisch gemaakte koppen van grote denkers. De huid van deze koppen is gemaakt uit zeer divers materiaal. Van Duyl maakt een uitgebreide studie van de denkbeelden van een aantal filosofen en verbindt hun filosofie

met gedegen en avontuurlijk materiaalgebruik. In een interview over deze beelden noemt ze 'nadenken' de bron van haar werk. Van Duyl wordt, ook naar aanleiding van deze serie, 'tot vervelens' toe gevraagd naar het wat en waarom van haar materiaalgebruik. Het komt haar voor dat door die, volgens haar soms overdreven, aandacht

voor het gebruik van het materiaal de kijker op een gegeven moment letterlijk niet verder komt dan de huid. Acht jaar geleden besluit Van Duyl daarom om in haar woorden een 'echte beeldhouwer te worden'. Vanaf die tijd is ze ook gaan hakken. Van deze zoektocht naar het maken van een beeld uit één stuk is een aantal beelden in de

Eveline van Duyl | Horse of plenty, 2017, hout, acryl, schapenvacht, 170 x 120 x 55 cm

villa te zien. In dit geval is het werken in hout ook slechts een van de werkwijzen die Eveline van Duyl in de loop van haar kunstenaarsleven hanteert. Want wanneer ze als kind, gestimuleerd door haar ouders, heel veel tekent is het een logische stap om naar de Rietveldacademie te gaan. Niets wijst er dan al op

dat ze driedimensionaal gaat werken. Ze studeert af aan de afdeling grafiek. De keuze voor grafiek had meer te maken met de klik die ze voelde met docenten op die afdeling dan dat ze echt tweedimensionaal wilde werken. Ze zocht vooral het discours. Ze zoekt de mogelijkheid haar denken te scher-

pen. Haar werk lijkt dan ook een periodiek veranderende verbeelding van die denkkraft. Na haar afstuderen als graficus ontdekt ze dat ruimtelijk werk haar uiteindelijk het beste ligt. In haar atelier in Zeeland, waar ze een periode woont en werkt, maakt ze na een cursus lassen abstracte stalen sculpturen.

Eveline van Duyl | Me and my Sister, 2020, hout, 160 x 50 x 110 cm
Foto rechts: Eveline van Duyl | Sacred Deer, 2019, hout, acryl, 150 x 120 x 50 cm

Vanwege een verhuizing en ruimtegebrek vernietigt ze haar stalen werk en gaat op in een andere manier van werken, met een andere focus en met ander materiaalgebruik. Die overgangen van het ene genre naar het andere, van het ene onderwerp naar het andere, kenmerken haar carrière. Steeds stapt ze met volle overgave in een andere wereld.

Uiteindelijk gaat Eveline van Duyl op het Hogeland in Groningen wonen en werken. Daar wordt ze geconfronteerd

met de gevolgen van de gaswinning. Vanwege de versterkingsoperatie worden er iepen rond haar huis gekapt. Hét moment om verder in hout te gaan werken. Het moest een keer gebeuren volgens Eveline. Ze gaat 'door en door' beelden maken.

De serie houten beelden die in de villa tentoongesteld wordt bevat onder andere een aantal beelden dat raakt aan religie. Van Duyl komt uit een domineesfamilie dus de religie is nooit ver weg. We zien beelden van de heilige

Anna, een Rode Madonna, de Heilige Franciscus en een heilig hert.

Het maakproces wordt ingezet met het maken van kleine schetsjes. Dat zijn de enige voorstudies. Eveline van Duyl maakt graag unieke beelden. Ze werkt niet naar modellen want dan is zoals Van Duyl zegt "de kracht eruit". Het maken van mallen is aan haar niet besteed, hoewel ze niet uitsluit nog eens iets in brons te maken. Een aantal houten beelden is beschilderd en komt daardoor dicht naar de kijker toe.

Eveline van Duyl | About Labour, Marx's hands, 2020, hout, 75 x 35 x 18 cm

Eveline van Duyl | Suncatcher, 2024, hout, pigment en olie, 80 x 125 x 115 cm
Foto links: Eveline van Duyl | Rode madonna, 2022, hout, acryl, potlood, 170 x 50 x 50 cm

Een andere groep beelden die in de villa te zien zal zijn bevat grote houten ogen die ons aanstaren. Het idee voor deze bijna levensechte ogen ontstond bij wandelingen in het bos, waar Eveline van Duyl de alerte blik van dieren die op hun hoede zijn observeerde.

De ogen maakte ze in de tijd van corona, de tijd waarin mensen elkaar op afstand hielden. "Wat er in het hoofd omgaat drukt zich uit in een blik." De houten ogen werden met olie en pigment en heel veel geduld gerealiseerd. Voor Eveline van Duyl heeft het maken

van de ogen ook de gedachte in zich dat je voorouders in jouzelf resoneren, ze blijven naar je kijken. Zo legt ze met het maken van de monden van Nero en die van zijn moeder gecompliceerde familieverbanden bloot.

Het werk van Van Duyl laat zich op verschillende manieren zien, en nodigt ons uit om onbevangen te kijken. In een tekst voor een tentoonstelling van haar werk in Galerie Noord in Groningen schrijft Van Duyl:

Geestesbeelden zullen zich nooit in materie kunnen vertalen. Het is hoe dan ook een slecht en misvormd aftreksel daarvan. Dat is onvermijdelijk en daar moet ik mij bij neerleggen, wat niet wil zeggen dat een werk niet toch 'gelukt' kan zijn. Dat is het wonderlijke. Het maken is vergeten, het werk is tijd en leeftijdloos. Altijd nieuw om naar te kijken.

Een werk wil iets van de kijker, en wil iets van mij, ik ben de eerste kijker. Verwondering, ten eerste. Aandacht, en ook, ontsnappen aan duiding. Ik heb er mee

geleefd, er doorheen geleefd en toch moet ik kennismaken. Maar geeft het zich ook prijs? Iets willen grijpen en begrijpen, kunnen duiden, het is zo arm. Liever iets dat blijft ontsnappen; dat blijft levend en is niet opgekauwd, doorgeslikt.

Ik wil niet uitleggen. Het werk is van zichzelf. Maak het niet lelijk, maak het niet klein. Laat het. Natuurlijk, ik kan er iets bij zeggen, er een dansje bij maken, een lied wellicht. Een gedicht in strofen. Maar dat zijn weer andere werken, die

iets toevoegen. Je kunt ze ook los zien. Je denkt er iets bij, bij een kunstwerk, dat is onontkoombaar. En je hebt vaak direct een oordeel, maar dat is nou zo jammer. Stel je oordeel uit en kijk eerst. Misschien word je iets aangereikt.

Eveline van Duyl | Agrippina, mother of Nero and her son, 2021, wilg, pigment en olie, 200 x 20 x 55 cm

Eveline van Duyl | Eye of I, 2021, hout, olie pigment, acryl, 40 x 58 x 20 cm
Foto rechts: Eveline van Duyl | Elfriede, 2021, Esdoorn, olie, 80 x 60 x 50 cm

Onze mammoetbomen

Mammoetbomen zijn groots en majestueus, maar niet zeldzaam in Nederland. In veel dorpen en steden is wel een fors exemplaar te vinden en soms zelfs meerdere. Ook op veel landgoederen kom je ze tegen.

In ons arboretum De Dreijen staan twee mammoetbomen uit het begin van de tuin in 1896. Een bij de hoofdingang aan de Arboretumlaan en een meer in het midden van het arboretum achter de rotstuin. Beide zijn dus ruim 130 jaar oud. Ze zijn zo'n 30 meter hoog en hebben een stamomtrek van meer dan 5 meter. Bij de boom achter de rotstuin is de dikke vezelige schors goed van dichtbij te bekijken en aan te voelen. Verder staat er nog een met een stamomtrek van ruim 3,5 meter en een paar jonge boompjes.

Achter Villa Hinkeloord staan drie mammoetbomen: Twee met een stamomtrek van ongeveer 3,5 meter en een variëteit (*Sequoiadendron giganteum* 'Glaucum') met blauwgroen loof en een spitse kroon. Ze zijn alle drie goed te zien vanuit de villa.

Land van oorsprong

De mammoetboom of Sequoiadendron giganteum zoals hij 'wetenschappelijk' heet, komt van oorsprong uit Californië. Daar worden ze heel groot en heel oud, tot 80 meter hoog en meer dan 2.000 jaar oud. Of ze in Europa ook zo oud en groot kunnen worden moeten we nog afwachten, want hier zijn de eerste bomen na 1850 geplant. In Nederland zijn al heel wat mammoetbomen van meer dan 100 jaar oud en zo'n 30 meter hoog. Sommige exemplaren, die samen met andere bomen opgroeiden, zijn al meer dan 40 meter hoog. Mammoetbomen zijn wintergroen, hebben schubnaalden van 4 tot 7 mm groot en harde eironde kegelvruchten van ongeveer 5 tot 7 cm.

Familie van de cipres

Soms worden de mammoetbomen allemaal 'Sequoia' genoemd. Dat is echter niet juist. Sequoia sempervirens of de kustmammoetboom bestaat ook. Hij behoort net als de echte mammoetboom tot de Cipresfamilie, komt ook uit het Westen van Noord-Amerika en wordt ook heel groot en oud. In Nederland zie je deze soort wei-

nig en helemaal geen oude bomen. Dat heeft te maken met het feit dat jonge Sequoia's vorstgevoelig zijn en vaak bevroren. Tegenwoordig gebeurt dat nauwelijks meer. In Wageningen staat een al vrij oud exemplaar op de parkeerplaats van het koetshuis naast Hinkeloord. In Arboretum De Dreijen is er een te zien langs de looproute van het hoofdgebouw naar Hinkeloord. Deze hebben we zo'n 19 jaar geleden gekregen en heeft al een behoorlijke hoogte bereikt. Aan de oostzijde van ons pinetum staan nog drie kleinere exemplaren die geplant zijn in 2013.

Arboretum De Dreijen en Arboretum Hinkeloord zijn dagelijks geopend van 10.00 tot 17.00 uur. U kunt op eigen houtje een wandeling maken door de tuinen.

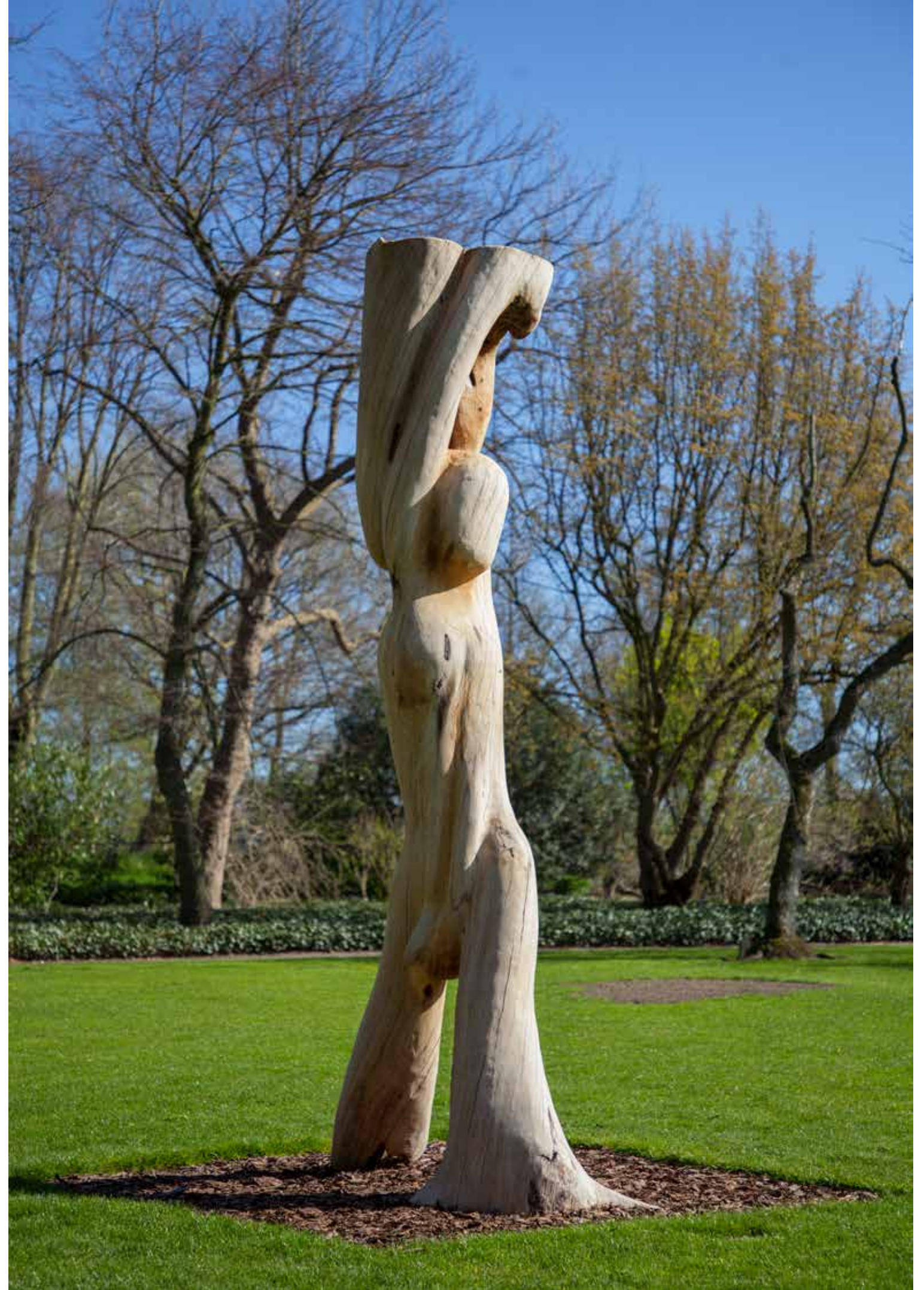
DE LEVENSLLOOP VAN DUBBEL DICK

In Beeldengalerij Het Depot staan voornamelijk beelden die, vanwege de aard van het materiaal waarvan ze zijn gemaakt, met enige overdrijving het eeuwige leven zouden kunnen hebben. Bedenkt u zich dat marmer een ontstaansgeschiedenis heeft van miljoenen jaren. De duur van een mensenleven valt daarbij in het niet. Een houten beeld is, uitzonderingen daargelaten, meestal een wat korter leven beschoren. Het oudste houten Mariabeeld van het Museum Catharijneconvent in Utrecht is 800 jaar oud.

Wanneer u een regelmatige bezoeker van Het Depot bent en u vanuit ons restaurant Linnaeus van het uitzicht geniet, kan het u opgevallen zijn dat het beeld Dubbel dick van Floris Brasser verdwenen is. Het werk is in 2018 in de tuin geplaatst en is gemaakt van perenhout. Brasser heeft de boom geoogst aan de voet van de Barchemse berg. De meer dan 50-jarige boom stond in een tuin van een huis en moest plaatsmaken toen het huis werd verkocht. In het voorbije jaar werd duidelijk dat Dubbel dick van binnenuit

aan het verrotten is. We hebben besloten om de ontbinding van het beeld inzichtelijk maken. Elders in de tuin heeft Dubbel dick letterlijk zijn laatste rustplaats gekregen. Daarmee komt aan de levensloop van Dubbel dick in de komende tijd een natuurlijk einde.

Floris Brasser | Dubbel dick
2018, perenhout, 315 cm

Concert: Levensloop

Vrijdag 10 oktober 2025 | 20.15 uur

Jasper Schweppe, bariton
Riko Fukuda, fortepiano

Bariton Jasper Schweppe en fortepianist Riko Fukuda presenteren een selectie liederen uit het oeuvre van Frans Schubert.

Franz Schubert (1797-1828) schreef al op zeer jeugdige leeftijd liederen die thematisch aansluiten bij de levensloop van de mens of van de natuur. Veel liederen gaan over de seizoenen, een levensloop in zichzelf. Ook veel liederen zijn slaapliederen voor kleine of minder kleine kinderen. Naast geboorte en kindheid is de dood natuurlijk ook onlosmakelijk verbonden met levensloop en komt veelvuldig voor bij Schubert. Of het

nu gaat over echte personen zoals een overleden vriend of het overleden kind in de armen van de vader of als metafoor voor de vergankelijkheid. Een prachtig beeld van levensloop en vergankelijkheid is het beeld dat wordt opgeworpen in “Vor meine Wiege” D 927. Een volwassen man staat voor zijn oude wiegje en denk aan hoe hij daarin lag als baby, door zijn moeder volledig beschermd. Hij verlangt terug naar dat vredige gemak en vraagt zich

af of hij het wellicht pas in zijn graf zal terugvinden.

Kaarten à € 22,50 zijn te verkrijgen via de website van Het Depot. Daar kunt u ook zien of er nog plaatsen beschikbaar zijn. Vóór het concert is restaurant Linnaeus geopend voor diner. Reserveren noodzakelijk, tel. 0317-467736

Jasper Schweppe en Riko Fukuda

Wim Lemmens

Solotentoonstelling in Villa Hinkeloord van zondag 15 juni 2025 tot en met 25 januari 2026

In zijn atelier werkt beeldhouwer Wim Lemmens met een opvallende precisie en toewijding. Zijn beelden ontstaan niet zomaar uit steen, maar uit een zorgvuldig proces van tekenen, modelleren en observeren. Elke tors die hij maakt begint met een reeks schetsen waarin het menselijk lichaam wordt opgedeeld in vlakken en lijnen. Deze lijnen vormen de basis voor de beweging die hij in zijn beelden wil vangen.

Wim Lemmens | Torso, marmer, 54 cm

Wim Lemmens | Ballet Romeo and Juliet, marmer Italië, 55 x 80 cm

Lemmens werkt al meer dan vijftig jaar volgens een vaste werkwijze. Hoewel zijn stijl zich heeft verfijnd, is zijn benadering grotendeels hetzelfde gebleven: van tekening naar vorm, van idee naar steen. Zijn atelier ligt vol met boekjes, modellen en studies; stille getuigen van een leven lang kijken, denken en maken. Een belangrijk hoofdstuk in zijn ontwikkeling speelde zich af in Pietrasan-

ta, Italië. Een historische plek voor beeldhouwers, waar het beroemde marmer uit de nabijgelegen groeven wordt verwerkt. In Studio Sem werkte Lemmens samen met andere kunstenaars en leerde hij het ambacht van lokale vaklieden. Hij herinnert zich levendig hoe hij daar Henry Moore ontmoette, die zonder omhaal zijn colbert uittrok en begon te hakken. “Hij kon zelf verrekte goed kappen,”

zegt Lemmens met bewondering. Toch noemt hij als zijn grote voorbeeld niet een internationale naam, maar de Tilburgse kunstenaar Hans Claesen. Als jongen fietste hij naar diens atelier, waar zijn fascinatie voor vorm en materiaal begon. Zijn jeugdherinneringen – kleien met leem, steentjes gooien bij het kanaal – vormen de basis van zijn kunstenaarschap. In zijn werk staat de menselijke figuur

centraal, maar niet in detail. Het gaat hem om de essentie: de lijn, de beweging, de lichtval. Zijn torso's zijn opgebouwd uit enkele krachtige lijnen die de vorm suggereren zonder deze volledig te definiëren. Soms poseert zijn kleindochter even, maar meestal werkt hij zonder model. De lijnen in het marmer zijn als potloodstrepen; ze creëren valschaduw die de sculptuur tot leven brengen.

Hoewel hij ook schildert, ligt zijn hart bij steen. Brons laat hij links liggen: “Ik wil alles zelf doen.” Zijn werkdag is strak: van half tien tot drie. Het hakken zelf duurt vaak korter dan het ontwerpen en afwerken. Eén van de tentoongestelde beelden is geïnspireerd op een balletvoorstelling en toont, uitzonderlijk in zijn oeuvre, twee figuren: een dansende Romeo en een vallende Julia. Het beeld is het

resultaat van talloze tekeningen en modellen. Lemmens is inmiddels 77, maar denkt nog niet aan stoppen. Of hij altijd de menselijke figuur als uitgangspunt zal nemen, weet hij niet. “Misschien laat ik die ooit los om de natuur te volgen. Want de grillige natuur – die vormt zichzelf.”

Interview met onze imker Jim Groot

Jim Groot is onze nieuwe imker. Hij is nu een klein jaar bij ons werkzaam. Benieuwd naar zijn bevindingen stelden we hem een aantal vragen.

Vorig jaar begonnen we met 1 Carnica bijenvolk en nu hebben we er maar liefst vijf. Hoe heb je dit voor elkaar gekregen?

“Een bijenvolk, de imme, kun je beschouwen als een soort organisme op zichzelf dat zich elk jaar wil voortplanten door te gaan zwermen. De oude koningin gaat er dan met, zeg maar, de helft van de bijen vandoor op zoek naar een nieuwe woning. Voordat er gezwermd wordt, is er in de bijenkast al van alles gebeurd. Zo besloot het volk weken eerder al om te gaan zwermen. De kast zat steeds voller met bijen en er werden meer en meer darren gemaakt. Ongeveer twee weken voor het zwermen besloot het volk om zogenoemde zwermcellen aan te maken waar nieuwe koninginnen in opgroeien. De oude koningin is gaan zwermen rond het moment wanneer de nieuwe koningin(nen) werd(en) geboren.”

“Begin mei (2024) probeerden we het zwermen te voorkomen door het volk op te splitsen. Toch besloot het volk eind juni om alsnog te gaan zwermen. Deze zwerm met de oude koningin wisten we gelukkig te scheppen met een emmer aan een telescoopsteel. In de tussentijd waren we sinds de kunstzwerm koninginnen gaan telen van een raszuiver volk met goede eigenschappen. We willen vanwege de bezoekers in het arboretum namelijk alleen rustige bijen. Er was een

gekweekte koningin in de kunstzwerm ingevoerd en ook waren er een paar nieuwe volkjes gemaakt met de nieuwe jonge koninginnen. Alles bij elkaar zorgde dit voor 4 volken die de winter in konden gaan. Dit jaar begon dezelfde cyclus en hebben we van de vier volken twee kunstzwermen of ook wel broedafleggers gemaakt. Deze staan op elkaar met een rooster (separator) ertussen waardoor ze 1 plek innemen. Dit is tijdelijk, aan het einde van het jaar willen we vijf of zes volken inwinteren.”

Nu we meerdere volken hebben kunnen we ook meer van die overheerlijke honing aanbieden. Hoeveel honing produceert 1 volk eigenlijk?

“Een bijenvolk produceert 25 tot 60 kg honing, maar heeft zelf 15 kg nodig om de winter te kunnen overleven. Ook heeft het volk door het jaar heen zelf honing nodig, iets van 10 tot 25 kg. Wat ze meer produceren kan een imker oogsten. Een deel van deze 15 kg voor de winter voer ik als imker vanaf eind augustus bij in de vorm van suikerwater. Dit zodat er een paar maanden later genoeg in de bijenkast aanwezig is voor de winter. Het hangt van de imker, lokale drachtomstandigheden en het weer af hoeveel nectar een volk kan verzamelen en het is een keuze hoeveel van de opgeslagen honing af te nemen. Ik wil graag

dat ongeveer de helft van het wintervoer van de bijen bestaat uit eigen honing. Daarbij is er in en rond het arboretum altijd wel wat te halen waardoor de bijen geen honger zullen hebben. En dat is voor mij het belangrijkste. Een bijenvolk heeft zelf buiten de winter om ook nog 20 tot 45 kilo honing nodig. Alles bij elkaar heb ik het streven om dit jaar 10 kg honing per volk te oogsten.

Wij hebben Carnica bijenvolken. Heeft ieder bijenvolk eigenlijk een eigen smaak honing?
“Het maakt niet uit welke bij honing maakt. De plant, boom (nectar) of luis (honingdauw) waarvan de bij de honing maakt zorgt voor de smaak en de samenstelling. De enzymen die de bijen vanuit hun speeksel toevoegen knippen langere suikerketens in kortere. Ook zit er stuifmeel en andere kleine deeltjes in de honing waardoor lokale honing misschien kan helpen tegen hooikoorts klachten.”

Het voortbestaan van bijen in ons land staat onder druk, met name door verarming van de leefomgeving. 80% van de planten waarvan wij eten is voor bestuiving afhankelijk van bijen. Wat kun je als imker betekenen?
“Ik zorg ervoor dat de bijen gehouden worden in een omgeving die voldoende voedsel kan leveren voor de bijen. Dat betekent automatisch dat dit een omgeving is waar veel planten en bomen bestoven kunnen worden. Aandacht voor de bloei-boog is dan ook belangrijk. Vooral in het vroege voorjaar en najaar staan er gemiddeld genomen

niet heel veel planten en bomen in bloei. Er is in en rond het arboretum veel te vinden en toch zou ik bij nieuwe aanplant aandacht hebben voor een bloeiperiode in deze tijden van het jaar.

Tot slot een laatste vraag: Wat maakt het werken als imker extra leuk?
“Het is leuk te zien hoeveel interesse men voor de bijen heeft. Er komen altijd wel mensen een praatje maken en stellen diverse vragen. Ook heb ik al een aantal keer kleuterklassen op bezoek gehad bij (en in) de bijenstand. Erg leuk om te laten zien hoe bijen worden gehouden, wat bestuiving is en wat imkeren een beetje inhoudt.”
Verder probeer ik ‘eenbaksimkeren’ uit. De volken worden dan op 1 broedkamer gehouden. Hier zitten de eitjes, larfjes en poppen (het broed) en de koningin. Boven een koninginnerooster (ze is iets groter en kan daar niet doorheen) staan dan de honingkamer(s). Bij mij is dit rooster rood geschilderd. Het idee is om kleinere bijen met meer bij elkaar te gaan houden. Kleinere cellen, raampje meer. Dit zodat het over het algemeen wat warmer is in het broednest en hier houdt de varroamijt niet van. Deze vermenigvuldigt zich dan minder wat ten goede komt aan de volkssterkte. Varroamijten, pesticiden en sterke schommelingen in lokale omstandigheden zorgen er met elkaar voor dat volken minder sterk zijn en vatbaarder voor ziekten. Hoe dit precies met elkaar samenhangt is nog onduidelijk, maar ik probeer hier en daar bij te sturen zodat de bijen zo gezond mogelijk blijven.

KOM ONZE HONING PROEVEN!
OP VRIJDAGAVOND 17 OKTOBER ORGANISEREN WE TUSSEN 19.00 EN 20.00 UUR EEN PROEVERIJ VAN HONING IN ONS RESTAURANT LINNAEUS. ONZE IMKER JIM GROOT EN CHEFKOK PETER SCHAAFSMA GEVEN TEKST EN UITLEG.
U KUNT ZICH AANMELDEN OP ONZE SITE BIJ ACTIVITEITEN ONDER BEROZEKERSINFORMATIE.

Concert: De wereld van Claude Nougaro

Vrijdag 28 november 2025 | 20.15 uur

Eric Reddet, tenor

Jasper Somsen, contrabas/
compositie/productie

Henrique Gomide, piano

Tenor Eric Reddet, contrabassist/componist/
producer Jasper Somsen en pianist Henrique
Gomide brengen een eerbetoon aan één van
Frankrijks belangrijkste en meest vernieuwende
chansonniers van de afgelopen 60 jaar.

Eric Reddet

Jasper Somsen, foto Carlos Villaroel

Henrique Gomide,
foto de Steven Haberland

Iedereen die ooit in aanraking is gekomen met Franse chansons kent de grote namen, zoals Charles Aznavour, Gilbert Bécaud en Michel Legrand. Minstens zo groot en wellicht nog meer vernieuwend was Claude Nougaro (1929-2004). Nougaro's eerste album uit 1962 sloeg in als een bom. Zijn muziek en poëtische teksten waren toentertijd atypisch in de wereld van de chansons. Zijn eigenwijze mix van kolkende jazz, java, Braziliaanse en Afro-Cubaanse ritmes, in combinatie met de Occitaanse (Zuid-Franse streek-)taal, maakten hem zeer geliefd. Nougaro bracht de jongere generaties in contact met de jazz en wereldmuziek en maar bleef wel trouw aan de muzikale kracht van het Franse chanson.

Tenor Eric Reddet werd geboren in Marseille en studeerde aan de conservatoria van Toulouse, Bordeaux en Parijs en Amsterdam. Hij maakte al snel naam als een veelzijdige tenor in Nederland en breidde zijn repertoire gestaag uit met talloze producties. Reddet zong vele beroemde rollen in de bekendste opera's op podia en festivals in Europa. Mede door zijn vele optredens als solist bij het Johann Strauss Orkest van André Rieu (waarmee hij drie jaar lang over de wereld toerde) en in de Nederlandse tv-pro-

gramma's Maestro en We Want More (finalist), kreeg Eric een grote bekendheid bij het Nederlandse publiek.

De Braziliaanse pianist Henrique Gomide heeft een diverse muzikale achtergrond, variërend van klassieke muziek tot de roots van de Braziliaanse muziek en jazz. Tijdens zijn carrière heeft Gomide samengewerkt met en opgenomen met bekende Braziliaanse muzikanten en met Europese jazz-grootheden zoals Tony Lakatos, John Ruocco, Matthias Schriebl en anderen. In 2023 bracht Henrique Gomide zijn eerste soloalbum uit, Portais (Challenge Records), dat lovende kritieken ontving in de internationale media. Tijdens zijn wereldwijde studiereis studeerde de Braziliaan zowel klassiek als jazzpiano. Daarnaast rondde hij een masterstudie compositie af aan het conservatorium in Köln, Duitsland.

De Nederlandse contrabassist, componist en producer Jasper Somsen studeerde af in zowel jazz als klassieke contrabas. Hij is een veelzijdige, open-minded muzikant. Hij staat vooral bekend als jazzmuzikant, maar zijn interessegebied en expertise omvatten ook cross-overs met klassieke muziek, pop-, wereld- en filmmuziek en theaterproducties. Jasper geeft concerten over de hele wereld is te

horen op meer dan 50 albums, video- en filmmuziekproducties. Naast uitvoerend musicus en componist is Jasper Somsen een gerenomeerd studioproducer en als artiest verbonden met Challenge Records. Zijn composities en albums trokken miljoenen luisteraars op de digitale streaming platforms, zoals Spotify en Apple Music.

Kaarten à € 22,50 zijn te verkrijgen via de website van Het Depot. Daar kunt u ook zien of er nog plaatsen beschikbaar zijn. Vóór het concert is restaurant Linnaeus geopend voor diner. Reserveren noodzakelijk, tel. 0317-467736

Het Depot gezien door bezoekers

Beeldengalerij Het Depot is te vinden op Bluesky (en niet meer op Instagram).
Bluesky past beter bij de waarden van onze moederorganisatie Stichting Utopa, waarin medemenselijkheid, aandacht
en respectvol met elkaar omgaan centraal staan. De ontwikkelingen bij Meta staan daar lijnrecht tegenover.

© Nico Andries

© Marian van der Kooij

© René de Bruijn

© Ko en Ynske Terpstra- Scheepsura

© Jantje Struif Bontkes

HEEFT U OOK EEN MOOIE FOTO VAN UW BEZOEK
AAN HET DEPOT? MAIL DEZE DAN NAAR
BEELDENGALERIJ@HETDEPOT.NL

© Marjolein Roelfsema

© Pim Westerweel

© Ad Gerrits

Drie generaties in Het Depot

Mieke (70), Maria (41) en Eva (7), drie generaties die al 10 jaar geregeld Het Depot bezoeken. We vroegen de drie onder meer wat hen zo aanspreekt aan Het Depot, wat ze het mooiste beeld vinden en wat hun gouden tip is. Enthousiast deden zij hun verhaal wat wij hieronder voor hen optekenden.

De eerste keer

In 2016 bezocht Mieke Brinkhuis-Duijzer Het Depot voor het eerst. Na het zien van ons blad Fragment bij haar collega besloot ze er eens een kijkje te nemen. Ze was aangenaam verrast en nam haar dochter Maria mee, die op haar beurt haar dochter Eva weer meenam. Dat was ongeveer 10 jaar geleden. Ook Maria en Eva Boersma-Brinkhuis waren vanaf het eerste bezoek meteen onder de indruk van de hoeveelheid en soorten beelden én de tuinen. Mieke bezocht in de jaren na haar eerste be-

zoek samen met diezelfde collega de exposities mét leerlingen van Het Peron (VMBO) uit Veenendaal. “Wij en onze leerlingen genoten van de rondleidingen. Vooral voor de leerlingen was het bijzonder de kunstwerken aan te raken, ik zie nog een paar jongens voor me: één van hen geblinddoekt, de ander voerde hem naar een paar enorme houten billen...”

Mooiste werk en favoriete beeldhouwer

Miekies meest favoriete beeld is een

buste van Rebecca Soethoudt: zonder titel 125. “Een teer en prachtig werk van zijde en was, ik loop er altijd even naartoe.” Maria vindt het beeld van Joop van Osch van het vrouwenlichaam met babygezichten prachtig. “Het doet me denken aan de oerkracht van de geboorte en het geschenk van het leven.” Eva houdt van opvallende kunstwerken, het liefst zo groot en indrukwekkend mogelijk. Haar keuze viel dan ook op de installatie van Andreas Hetfeld ‘Vleugels van verlangen’ uit 2002. Maria geniet vooral van de sierlijkheid van

de beelden van Jan Pater, die onder meer vrouwentorsen maakt van harde steen, met krachtige bewegingen. Mieke waardeert met name van het werk van Emile van der Kruk. Ze typeert zijn stijl als direct, enigszins ruw en bijna onaf. Eva is er nog niet helemaal uit wat nu haar favoriete beeldhouwer is.

De moeite waard

Zowel Mieke als Maria geven aan dat

alleen al de gastvrije, vriendelijke ontvangst een bezoekje aan Het Depot de moeite waard maakt. Naast de afwisselende collectie en de tentoonstellingen geniet Mieke ook van de rustige sfeer in het gebouw. De drie komen graag in ons restaurant Linnaeus “dat lekkere, duurzame gerechten serveert”. Ook slagen ze vrijwel altijd in de museumwinkel en “het abonnement op Fragment is een cadeautje”.

Zien en voelen

Ze gaan graag met z’n drietjes naar Het Depot: “Mijn kleinkind Eva is altijd enthousiast voor tekenen, schilderen en dan is het een feest om met haar naar een museum te gaan.” Tijdens het rondlopen wisselen ze graag hun ervaringen uit. “Daar leent Het Depot zich heel erg goed voor. Zien en voelen is voor kinderen een geweldige combinatie.

Gouden tip

Het valt Mieke en Maria op dat mensen vaak nog niet van Het Depot hebben gehoord. Beiden zien zichzelf als ambassadeurs en nemen hun vrienden graag mee voor een bezoekje. “Ik raad het aan en vertel dan dat de beelden aangeraakt mogen worden! Dat maakt het leuk voor volwassenen én kinderen. Ook is het goed te combineren met de stad Wageningen. Na ons laatste

bezoek deden we een drankje in Hotel de Wereld, waar in 1945 de vrede is getekend.” Een vaste pagina voor kinderen in Fragment is wat zij ons tot slot meegaven als de ‘gouden tip’.

Beeldengalerij Het Depot

Stichting Het Depot

Het Depot biedt beeldhouwers een opstap of een steuntje in de rug waar dat nodig of wenselijk is, zodat ze zich beter kunnen ontplooiën. Het Depot wil een podium voor beeldhouwers zijn. Juist omdat het om mensen gaat, heeft Het Depot gekozen voor sculpturen van torsen en fragmenten van het menselijk lichaam als hoofdthema. De tors is een bij uitstek menselijke figuur en laat ruimte voor fantasie.

Het Depot richt zich niet alleen tot het gemiddelde museum- en galeriepubliek, maar ook tot andere publieksgroepen die we met de beelden in Het Depot een plezier kunnen doen, zoals kinderen en studenten. Speciale aandacht is er voor het wegnemen van drempels voor mensen met een beperking. Iedereen mag zich welkom voelen; de toegang is gratis. Juist ook mensen die niet zo gemakkelijk of niet zo dikwijls naar kunst kunnen of komen kijken, zijn van harte welkom. Vrijwel alle beelden mogen aangeraakt worden. Alle gebouwen zijn rolstoeltoegankelijk.

Het Depot is van mensen voor mensen. Het biedt binnen een museale omgeving, op meerdere locaties, wisselende tentoonstellingen over hedendaagse beeldhouwkunst. Het geheel ligt binnen de arboreta De Dreijen en Hinkeloord. Volop natuur, volop fascinerende architectuur en ons restaurant Linnaeus met volop groentespecialiteiten. Voor schoolkinderen is er educatie op het gebied van kunst en natuur in gebouw De Peppel. Meer informatie voor scholen is beschikbaar op onze website.

Activiteiten

- Stichting Het Depot ontwikkelt onder meer de volgende activiteiten:
- Tentoonstellingen van hedendaagse beeldhouwkunst van torsen en fragmenten van het menselijk lichaam
 - Permanente tentoonstellingen van het werk van Eja Siepman van den Berg (Villa Hinkeloord) en Emile van der Kruk (gebouw De Peppel)
 - Rondleidingen
 - Lezingen, concerten en andere activiteiten rondom beeldhouwkunst en het menselijk lichaam

- Educatieve programma's over beeldhouwkunst en natuur voor schoolklassen (gebouw De Peppel)
- Het aankopen van werk van hedendaagse beeldhouwers
- Het geven van opdrachten aan beeldhouwers
- Het uitgeven van monografieën van beeldhouwers
- Het verstrekken van beurzen aan beeldhouwers
- Het uitgeven van het tijdschrift Fragment
- Restaurant Linnaeus, gevestigd in Beeldengalerij Het Depot

Locaties

Beeldengalerij Het Depot is gevestigd op drie locaties, met elkaar verbonden door Arboretum De Dreijen en Arboretum Hinkeloord. Ook deze arboreta horen bij Het Depot.

Beeldengalerij Het Depot

Arboretumlaan 4, 6703 BD Wageningen

- Uitgebreide vaste collectie
- Wisselende tentoonstellingen
- Tentoonstelling over de arboreta
- Lezingen, concerten en andere activiteiten
- Winkel
- Restaurant Linnaeus

Villa Hinkeloord

Generaal Foulkesweg 64, 6703 BV Wageningen

- Permanente tentoonstelling van het werk van Eja Siepman van den Berg
- Wisselende solotentoonstellingen

Gebouw De Peppel

Arboretumlaan 4, 6703 BD Wageningen

- Permanente tentoonstelling met het werk van Emile van der Kruk
- Educatiecentrum voor beeldhouwkunst en natuur. Alleen geopend voor scholen, na overleg

Contact

T 0031 (0)317 467 720
E beeldengalerij@hetdepot.nl
I www.hetdepot.nl

Openingstijden Beeldengalerij Het Depot

Beeldengalerij Het Depot is geopend van donderdag tot en met zondag, van 11.00 tot 17.00 uur. Tevens is Beeldengalerij Het Depot geopend op eerste en tweede paasdag, op Hemelvaartsdag en op eerste en tweede pinksterdag. De Beeldengalerij is gesloten op Koningsdag en op 5 mei. Rond kerst is Beeldengalerij Het Depot een aantal dagen gesloten. Raadpleeg onze website.

Openingstijden arboreta

Arboretum De Dreijen (ingangen aan de Arboretumlaan 4 en tegenover Villa Hinkeloord) en Arboretum Hinkeloord (ingang bij Villa Hinkeloord) zijn dagelijks geopend van 10.00 tot 17.00 uur.

Rondleidingen en groepsbezoeken

Reguliere rondleidingen worden gegeven in Beeldengalerij Het Depot op donderdag, vrijdag, zaterdag en zondag om 11.30 en 14.30 uur, duur circa 60 minuten. De maximale groeps grootte voor deze rondleiding is 15 personen. De kosten bedragen € 7,50 per persoon. Naast de reguliere rondleidingen kunt u zich ook een keer per maand aanmelden voor een slow art rondleiding, duur circa 1,5 uur. De maximale groeps grootte is 10 personen en de rondleiding gaat door bij minimaal 4 personen. De kosten bedragen € 10,00 per persoon. In gebouw De Peppel geven wij een keer per maand een interactieve rondleiding voor 3 tot 8 personen. De rondleiding duurt circa 2,5 uur. De kosten bedragen € 15,00 per persoon.

De rondleiding door Arboretum De Dreijen vindt plaats op donderdag in de even weken van het jaar, van 13.30 tot 15.00 uur. Hierbij is plaats voor maximaal 15 personen. Rondleidingen voor blinden, slechtzienden, rolstoelgebruikers en mensen met lichte dementie zijn in groepjes van maximaal vier personen mogelijk op donderdag en vrijdag om 11.30 uur. Per persoon is één begeleider en/of assistentiehond toegestaan. Deelname aan de rondleiding is voor begeleiders gratis.

Individueel aanmelden voor een rondleiding is ook mogelijk.

Reserveren voor een rondleiding of een groepsbezoek is noodzakelijk. Dit kan via de website of per e-mail. Dit geldt voor Beeldengalerij Het Depot, Villa Hinkeloord, Gebouw De Peppel, Restaurant Linnaeus en Arboretum De Dreijen.

Huisregels

Jassen en tassen dient u op te bergen in onze garderobe of in een kluisje.

Niet toegestaan:

- Honden of andere huisdieren, met uitzondering van assistentiehonden, in de vestigingen van Het Depot en in de arboreta
- Roken in alle vestigingen van Het Depot
- Gebruik van mobiele telefoon
- Het nuttigen van zelf meegebrachte consumpties
- Fotograferen voor commercieel gebruik

Fragment

Fragment is een uitgave van Het Depot voor haar bezoekers. Wanneer u bij uw bezoek aan Het Depot uw contactgegevens opgeeft en ons meest recente nummer van Fragment koopt, krijgt u toekomstige nummers van Fragment gratis toegezonden. Losse nummers € 9,95.

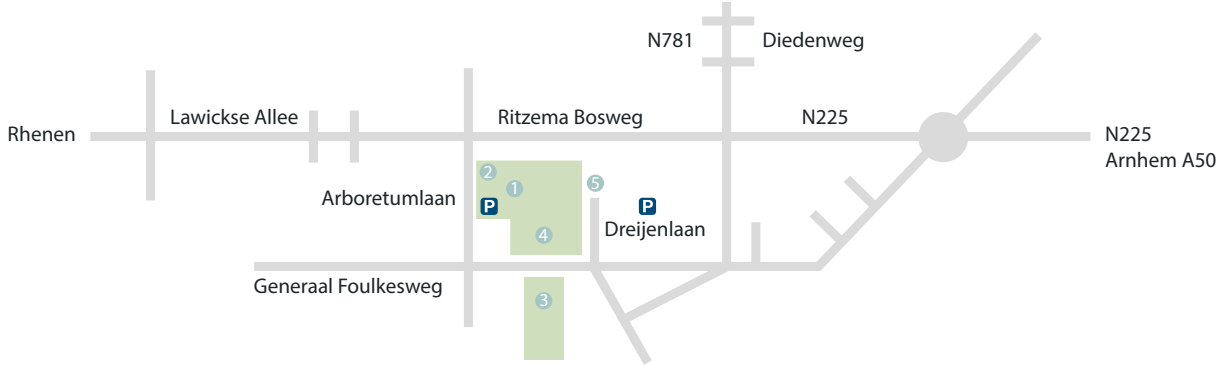
Winkel & uitgaven van Het Depot

Bij verschillende artikelen in Fragment ziet u een afbeelding van een catalogus, een monografie of een andere uitgave van Beeldengalerij Het Depot. U kunt deze uitgaven in de winkel van Het Depot verkrijgen zo lang de voorraad strekt. Indien u een uitgave per post wilt bestellen kunt u deze via onze website bestellen of een e-mail sturen naar winkel@hetdepot.nl.

Restaurant Linnaeus

Restaurant Linnaeus, het restaurant van Beeldengalerij Het Depot, is een eerlijke keuken in een heerlijke omgeving. We koken vegetarisch en veganistisch met lokale seizoensproducten. Kunst, natuur en gastronomie zijn op één plek binnen handbereik. Alle verdere informatie over openingstijden en reserveringen voor Restaurant Linnaeus vindt u op onze website onder de knop 'Restaurant'.

- 1 Beeldengalerij Het Depot / Parkeerplaats hoofdingang Arboretumlaan 4
- 2 Het Depot locatie Gebouw De Peppel Arboretumlaan 4
- 3 Het Depot locatie Villa Hinkeloord Generaal Foulkesweg 64
- 4 Arboretum De Dreijen Ingangen Arboretumlaan 4 en tegenover Villa Hinkeloord
- 5 Parkeerplaats Dreijenlaan

Stichting Utopa

De Stichting Utopa ontleent haar naam aan de Topa-Groep. Een groep ondernemingen die werkzaam is op het gebied van transportverpakken, met accenten op handel, productie, technologie, onderzoek en nascholing. De stichting werd in 1988 opgericht en bezit vanaf dat jaar alle aandelen van de Topa-Groep. De inkomsten van de stichting bestaan onder andere uit de dividenden die de stichting op dit aandelenbezit ontvangt. Hoezeer de Stichting Utopa en de Topa-Groep door de eigendomsverhouding ook met elkaar zijn verbonden, de commerciële zeggenschap over de Topa-Groep berust niet bij de stichting. De samenhang tussen de Stichting Utopa en de Topa-Groep is als bij een munt: twee zijden die elkaar niet zien maar toch bij elkaar horen. Twee verschillende gezichten die samen een eenheid vormen.

Een visie

De belangrijkste beweegredenen van de toenmalige eigenaar van de Topa-Groep, Loek Dijkman, om zijn bezit in de Stichting Utopa onder te brengen was zijn visie dat de onderneming een rol in haar omgeving vervult die verder gaat dan het verschaffen van werk en het maken van winst. De gedachte hierbij is dat de onderneming haar "overwinst" niet aan aandeelhouders uitkeert maar aan haar omgeving waaraan zij haar bestaansrecht ontleent. De winst wordt aangewend voor het algemeen nut (ANBI).

De geschiedenis herhaalt zich

De constructie om het vermogen van een onderneming in een stichting onder te brengen en ook het idee dat er aan ten grondslag ligt, is niet nieuw. Al in 1889 richtte Ernst Abbe in Duitsland in Jena de Carl Zeiss Stiftung op. Voor Abbe gold zijn persoonlijke

overtuiging dat "ondernemingseigendom aan strengere ethische maatstaven dient te voldoen en als openbaar goed wordt behandeld, voor zover dat uitgaat boven de maatstaf van een passend loon voor werk". In ons eigen land bestonden rond 1900 utopische bewegingen rond Frederik van Eeden en Nescio. Bij de Van Leer-Groep, eveneens een verpakkingbedrijf, werd in 1972 het ondernemingsvermogen ten behoeve van ideële doeleinden in een stichting ondergebracht.

Statutaire doelstelling

De statutaire doelstelling van de Stichting Utopa is: Het actualiseren en stimuleren van creatieve talenten van mensen, daar waar de aanleg van enkelingen, om welke reden dan ook, geen kans krijgt. Onze samenleving legt zwaar de nadruk op bepaalde waarden, maar plaatst daardoor andere in de schaduw. De stichting stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan het compenseren van deze onevenwichtigheden. Omdat de waarden die de samenleving benadrukt aan periodieke veranderingen onderhevig zijn, actualiseert de stichting haar aandachtsgebieden voortdurend. De geschiedenis leert dat bij het nemen van beslissingen economische argumenten vaak de doorslag geven. Achteraf blijkt dat die argumenten soms eenzijdig, discutabel of zelfs onjuist zijn. De stichting wil met de haar ter beschikking staande middelen deze eenzijdige waardenbeoordeling enigszins compenseren en als katalysator fungeren in een beoogd veranderingsproces. Tegelijkertijd wil de stichting de betrekkelijkheid van ons tegenwoordige bestel benadrukken zonder direct een beter (utopisch) alternatief voorhanden te hebben.

Een utopie

De naam van de Stichting Utopa past wonderwel binnen de Topa-Groep. Deze naam roept natuurlijk ook associaties op met Utopia, het in 1516 door Thomas More gepubliceerde boek waarin hij een volmaakt gelukkige staat beschreef. Een utopie..... Na Thomas More volgden er nog vele utopisten, ook in Nederland. Ondanks de verschillen van inhoud hadden alle utopieën door de eeuwen heen betrekking op de relatie van de mens tot zijn omgeving, op de verhouding van mens tot mens, van de mens tot de natuur en van de mens tot zijn werk. In het perspectief van deze verhoudingen is de Stichting Utopa werkzaam waarbij het historisch besef steeds een terugkerend element is. Binnen verschillende aandachtsgebieden kiest de stichting voortdurend segmenten die extra aandacht en ondersteuning behoeven. Waar mogelijk ondersteunt de stichting educatieve activiteiten die een verband hebben met de geselecteerde aandachtsgebieden.

Stichting Utopa, Leiden

www.stichtingutopa.nl

Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag

www.kcpeg.nl

Beeldengalerij Het Depot, Wageningen

www.hetdepot.nl

Orgelpark, Amsterdam

www.orgelpark.nl

Utopa-Weeshuis, Leiden

www.utopa-weeshuis.nl

Leidse Salon, Leiden

www.leidsesalon.nl

Colofon

Fragment | tijdschrift van Beeldengalerij Het Depot

Nummer 27 | najaar 2025

Fragment verschijnt tweemaal per jaar, in augustus (over de evenementen in Het Depot in najaar en winter, dus van augustus tot en met februari) en in februari (voorjaar en zomer, dus van februari tot en met augustus). Fragment brengt achtergrondinformatie bij de tentoonstellingen, evenementen en andere activiteiten die in Het Depot plaatsvinden.

Vormgeving
Stichting Utopa

Druk
EasyPrint, Nieuw-Vennep

Eindredactie en tekstcorrectie
Stichting Utopa

Fotografie/afbeeldingen
Sifra Kock binnenzijde omslag, pag. 4, 5, 12, 68, 71, 75, 80-83, 86, Illustratie Martien van den Hoek pag. 8, 9, 14-21, John Stoel binnenzijde omslag voor, 10, 11, Jan van der Plas pag. 13, Dettie Veltman (Kunstpunt Groningen) pag. 4, 26, 27, Eveline van Duyl eigen archief achterzijde omslag, pag. 5, pag. 46-59, Ton Lotterman pag. 70, Jim Groot eigen archief pag. 72, overige fotografie archief Beeldengalerij Het Depot. De redactie heeft geprobeerd van alle afbeeldingen de rechthebbenden te achterhalen. Niet in alle gevallen is dat gelukt. Wie kan aantonen recht te hebben op een of meer afbeeldingen in dit nummer zonder door de redactie te zijn benaderd, wordt verzocht zich bij de redactie te melden.

Uitgever
Stichting Het Depot
Arboretumlaan 4
6703 BD Wageningen

ISSN
1875-1679

